

TGV DEBATT

Juni 2018

JENNY WESTERSTRAND: Institutionell immunitet,
kritik och akademi

– Bo Rothstein och könskampen mot genusforskarna

INSTITUTIONELL IMMUNITET, KRITIK OCH AKADEMI

Bo Rothstein och könskampen mot genusforskarna

JENNY WESTERSTRAND

Sedan mitten av nittiotalet har statsvetaren Bo Rothstein varit en aktiv debattör rörande kvinno- och genusforskning. Han har författat ett antal kritiska artiklar, ofta på de stora tidningarnas debatt- och kultursidor.

Siv Fahlgren och Angelika Sjöstedt Landén analyserar i en artikel i *Tidskrift för genusvetenskap* Bo Rothsteins kritik och argumentation mot genusvetenskapen som fält (Fahlgren & Sjöstedt Landén 2014). De utgår från en debattartikel som Rothstein författat och undersöker vilka retoriska tekniker han använder sig av i den. De finner att hans argumentation präglas av en mystifierande, debattstängande ansats som snarare kontrollerar och begränsar debatten än för den framåt i öppen form. Hans metod går via att centrera debatten kring ett moraliskt jag – debattören – som pekar ut en fiende – genusvetenskapen – som farlig och ett hot som allmänheten borde ta på allvar. Samtidigt appellerar han kraftigt till folkliga föreställningar om omstridda begrepp som ”jämsällhet” och stänger därmed samtalet för en problematiserande ansats. Detta privilegierar redan etablerade – populära – förståelser, argumenterar författarna, men förhindrar ett konstruktivt samtal.

I den här artikeln ska jag ytterligare fördjupa bilden av Bo Rothstein som aktör i debatten rörande genusforskningen, den här gången genom att följa hans inlägg i tidningsmedia under ett antal år. Studien utgår från nedslag i sex debatter som Bo Rothstein initierat med kritik mot genusforskare. Jag har läst merparten av Bo Rothsteins inlägg om genusforskningen i de större dags- och kvällstidningarna mellan åren 1994 och 2013. Jag har använt databasen Mediatext samt läst tidningar på mikrofilm där artiklar och repliker funnits, från Carolina Redivivas arkiv. Uppslaget till artikeln kom efter att jag själv yrkesmässigt stått i närheten av ett av Bo Rothsteins häftiga angrepp mot en genusforskare, vilket också inkluderade forskning som jag bidragit till. När jag bestämde mig för att läsa fler av Rothsteins kritiska artiklar om genusforskarnas verksamhet såg jag det som Fahlgren och Sjöstedt Landén beskrivit, men också ett tillvägagångssätt som mer öppet avvek från kraven på vetenskaplig debatt, och en process där denna skevhet framträdde allt tydligare.

Samtidigt såg jag att Rothstein allt tydligare positionerade sig som en ”whistle blower” i akademien (Rothstein 2008), eller som en av dem som replikerade honom karaktäriserade hans självbild, en ”universitetets renhållare” (Larsson 2010). Denna paradox intresserade mig, liksom det mycket stora utrymme som han har givits på den mediala arenan. Kan Bo Rothstein som debattör, med det utrymme han givits,

de tillvägagångssätt han använt och de processer hans debatterande genomgått, säga oss något om villkoren i akademien för forskande kvinnor med kön och makt som forskningsperspektiv?

I artikeln analyserar jag den paradox som omger Bo Rothsteins inlägg, det vill säga att han å ena sidan ses som en modig röst som värnar vetenskapens integritet och å andra sidan att han nyttjar debattstängande tekniker och frångår vetenskapliga grundstenar, i termer av att han åtnjuter *institutionell immunitet*. Begreppet är tänkt att fånga hur processer inom institutioner som akademi och media kan skapa somliga personer som stående utanför de bedömningskriterier och -system som institutionerna skapat, samtidigt som personen vinner legitimitet av sagda institutioner och deras system. Jag ska utveckla detta nedan. I artikeln hävdar jag också att dessa processer bör förstås i ljuset av kulturella föreställningar om kön (Loseke 2007).

Den amerikanska forskaren Heather Sarsons visar i en stor studie över värderingen av kirurgers prestationer, hur kirurgens kön påverkar bedömningen av deras yrkesskicklighet. Kvinnor belönas sämre och därtill straffas de signifikant hårdare än män för misstag som de själva – men också andra kvinnor – begår (Sarson 2017). Organisationsforskaren Charlotte Holgersson har i sin forskning lyft fram hur synen på risktagande och misslyckanden i näringslivet är knutet till kön. Män som misslyckas tenderar att tolkas som ”risktagande” i positiva ordalag, som framåtsyftande och utvecklingsorienterade, medan kvinnor som gör felbedömningar blir uppfattade som felaktiga rekryteringar (Holgersson 2013).

Studierna ovan pekar mot att centrala principer i det västerländska samhällsbygget, som att låta förtjänst och skicklighet vägleda, utmanas inom för samhället viktiga verksamheter som sjukvård och det ekonomiska livet. I den debatt om genusforskningen som jag studerar i den här texten märks, menar jag, att centrala gemensamma bedömningskriterier på motsvarande vis sätts åtsidan – samtidigt som de påstås gälla. Genom att förläna vissa aktörer, i det undersökta fallet Bo Rothstein, institutionell immunitet kan vederbörande göra omfattande interventioner i genusforskningen. Hans produktivitet blir hög i kraft av eftergifter vad avser graden av noggrannhet samtidigt som hans tillgång till media är omfattande, ja exceptionell. I studien framkommer samtidigt att de kvinnliga forskare som angrips har begränsade möjligheter att besvara angreppen och att begränsningarna följer vissa mönster. Jag ser de mönster som omger kvinnornas situation som att de uttrycker *institutionellt ansvar*.

På så vis blir berättelsen om debattören Bo Rothstein också berättelsen om villkoren i akademien för ett specifikt fält: forskning om makt och kön, liksom om villkoren för dem som bedriver denna forskning. Jag kommer därför att avsluta artikeln med att teckna en vidare bild av vad jag menar att Bo Rothstein som debattör är uttryck för och vilken roll den institutionella immuniteten spelar för skapandet av legitimitet, eller bristande legitimitet, i akademien.

Medialt herravälde

Tillgång till massmedia är en fundamental dimension av möjligheterna att föra ut ett budskap. Under den period min artikel sträcker sig över – 1994 till 2013 – var internet delvis inte så utvecklat som idag. De åsikter som gavs företräde i dags- och kvällspressen hade sålunda ett mycket starkt genomslag i det allmänna samtalet under stora delar av

den undersökta tiden. Under perioden har Bo Rothstein haft en omfattande tillgång till de stora dagstidningarnas debatt- och kultursidor (se Bo Rothsteins egen hemsida för ett axplock av artiklar sedan 2005, http://www.rothstein.dinstudio.se/textt_2.html).

Fahlgren och Sjöstedt Landén visar i sin studie att Rothstein genom att använda en mainstreambetydelse av komplexa ord och begrepp i kombination med polemisk stil mystifierar och stänger debatten. Det är inte görligt för hans motståndare att bemöta de förenklade framställningar han gör av de begrepp som diskuteras i de fora som debatten rör sig i (Fahlgren och Sjöstedt Landén 2014: 20f). Särskilt svårt blir det för den som arbetar med perspektiv eller kunskapsregimer som bygger på andra premisser än dem som äger dominans och därmed har kognitivt företräde i den allmänna debatten. Det vill säga villkor som omger forskning om kön och makt (Bourdieu 1997).

I min studie framträder ett scenario där Rothsteins framställningar inte bara stänger debatten och bygger på mainstreamförståelser. Det visar sig dessutom att han inte hörsammar grundläggande krav i vetenskapssamhället, där faktakontroll, respekt för lärofriheten och gott uppsåt utgör kärnvärden.

För att förstå den position som Bo Rothstein trots detta givits i debatten om forskning om kön och makt använder jag som nämnts begreppet institutionell immunitet. Begreppet är valt utifrån ett behov av att koppla debatten om sagda forskning till djupare processer omkring den debatterande – involverande mediala aktörer och kollegium i akademien – för att förstå de paradoxer som debatten rymmer. Därmed flyttar också begreppet fokus från den enskilda debattören/den immune, till Sverige som arena för feministiska forskare att verka på.

I min analys av de röster som omger Bo Rothstein har jag inspirerats av sociologen Donileen Losekes tal om kulturell resonans (2007). Loseke talar om att vissa tankar och föreställningar finns nedfällda på djupet i kulturen. Loseke lyfter fram bilden av den ensamstående mamman som ett socialt problem som exempel. När en föreställning med kulturell resonans appelleras kommer många att uppfatta det som sägs som sant och viktigt. En berättelse skapas då där dessa djupliggande föreställningar färgar och återskapar förståelser av det fenomen som är uppe till debatt (Loeseke 2007). Jag menar att Rothsteins berättelse om sig själv som grindvakt mot en gränslös samling feministiska forskare träffar rakt i dylika djupt liggande föreställningar om kön och kunskap i vår kulturella sfär. Många omkringvarande röster genom åren har onekligen funnit resonans i de stämningbilder han skapat och som vi ska se har många stöttat och förstärkt honom i hans utspel.

I den här artikeln använder jag tanken om kulturell resonans för att utveckla två andra begrepp; institutionell immunitet respektive institutionellt ansvar. Det är diskrepansen mellan det som pågår i och genom det som skapar resonans i människor – det som ses som viktiga och rakryggade utspel om forskning av en modig aktör – och det som faktiskt sker – ogrundade angrepp, slarv och framvisande av generande okunskap av en person som agerar på gränslösa ytor – som uttrycker det jag kallar institutionell immunitet och vars motsvarande negativt laddade dynamik skapar det jag kallar institutionellt ansvar.

Disposition och begrepp

Jag har valt att i huvudsak presentera det material jag studerar kronologiskt, med tematiska kopplingar till kronologin. Skälen är flera. Dels kräver de påståenden jag kommer att göra

om Bo Rothsteins modus – att han inte läser innantill, inte respekterar lärofriheten och att han agerar auktoritärt med inslag av föreställningar om att vara personligen utpekad av genusvetenskapen – att jag utvecklar materialet så att läsaren ges möjligheten att själv följa resonemangen. Dels märks i Rothsteins agerande ett slags stegrande ilska i utspelen i vad jag tolkar som en process där den institutionella immuniteten både ger och skapar en gränslöshet. Den processen är intressant att följa i sig. Ytterligare ett skäl är att jag önskar teckna hur de kritiserade kvinno- och genusforskarna väljer att förhålla sig till och svara på Rothsteins kritik. Också dessa svar följer en logik som är värd att studera. Utöver den kronologiska presentationen av debatten görs vissa tematiseringar av materialet.

För den tidiga perioden använder jag termerna kvinnoforskare och genusforskare omväxlande eftersom forskningsgenren vid tiden själv använde dessa beteckningar. Jag använder termen feministisk forskning för att ringa in den krets forskare Bo Rothstein angripit. Jag berör inte alla forskare som angripits av Bo Rothstein och listar inte heller alla artiklar där han gör sina utspel, utan koncentrerar mig på vad jag uppfattar som de stora linjerna. Den bild jag tecknar är inledningsvis bredare, i betydelsen att Rothstein vid 90-talets början är en av flera kritiker mot ett fält (genusforskning) som är på framväxt. Här går också olika debatter i och om varandra varför det kronologiska upplägget emellanåt bryts. Efterhand kommer dock Bo Rothstein att vara den som initierar angrepp mot enskilda forskare och en som driver debatten i hög utsträckning (med vissa undantag som kommer att framgå under artikelns gång).

Kvinnomaktutredningen – tre genusforskares protester

I början av 90-talet tillsatte statsminister Ingvar Carlsson en utredning för att belysa maktfrågor kopplade till samhället och medborgarnas liv (SOU 1990:44). I kölvattnet av detta beslutade också riksdagen att tillsätta en utredning om maktfrågor kopplade till kön; Kvinnomaktutredningen (Dir 1994:102, SOU 1998:6). Uppdraget var att studera maktförhållanden i samhället med hänsyn till kön och ekonomi, familj, utbildning och näringsliv, bland annat. Likt maktutredningen skulle den genomföras av forskare och spänna över några år.

Till ordförande för Kvinnomaktutredningen utnämndes Olof Petersson, professor i statskunskap och ledaren för den tidigare maktutredningen. Detta reagerade tre kvinnliga professorer som alla hade forskat med genus som analytiskt perspektiv starkt på. De tre var Yvonne Hirdman, professor i historia, Maud Eduards, professor i statsvetenskap samt Ulla Wikander, docent i ekonomisk historia. I en debattartikel på DN lyfter de tre fram att regeringen förbigått Inga Persson, professor i nationalekonomi, som forskat särskilt om kvinnors ekonomiska ställning och jämställdhet. Hur är det möjligt att runda sådan kompetens? frågar de retoriskt (Eduards med flera 1994). Artikelförfattarna illustrerade det kunskapsstapp som de menar äger rum med valet av Olof Petersson genom att citera den rundfrågning Petersson initierade i starten av projektet för att orientera sig om fältets frågor och kunskapsläge:

Som ett underlag för valet av projekt är det nödvändigt att försöka få en överblick över kunskapsläget. [...] Vad är det som vi alldeles särskilt behöver ta reda på? Var finns intressanta erfarenheter och perspektiv? Vad finns det för teorier och begrepp som kan vara till nytta? (Petersson, citerad av Eduards med flera 1994).

”Det är inte utan att man som feminist känner igen den dolda texten: Att det kvinnor gör ska väl inte vara så märkvärdigt att lära sig på ett par månader”, konkluderar de tre (Eduards med flera 1994). Petersson beslutar att avgå efter kritiken.

Bo Rothstein reagerade mot de tre kvinnoforskarnas kritik. Han menade att det egentliga skälet för deras reaktioner var att Olof Petersson var man. Han menar sig visa detta genom att framhålla att den kandidat de tre kritiska professorerna menar förbigåtts, professor Inga Persson, själv i ett annat sammanhang hade menat att hon inte hade ett behov av andra teorier eller metoder än dem hennes fält traditionellt erbjöd. Bo Rothstein konkluderade:

Det är alldeles uppenbart att man underkänt Petersson på grund av dennes kön, inte på grund av dennes ståndpunkt i teori- och metodfrågan. (Rothstein 1994)

Bo Rothstein förde här inte någon diskussion om hur regeringen kunde förbigå ett helt forskningsfält sedan tjugo år och välja en inom det aktuella fältet omeriterad forskare. Han diskuterade inte heller hur regeringens val kunde relateras till svårigheterna för kvinnor att göra sig positioner inom akademien, något som var en het politisk fråga under perioden (andelen manliga professorer var vid tiden 93 procent). Rothstein avslutade istället sin kritik av Eduards med flera med frågan huruvida kvinnoforskningen ”har något intresse över huvud taget av samtal över könsgränserna” (Rothstein 1994).

Här etablerar Bo Rothstein det tankespar han ska driva mot genusvetenskapens företrädare: Ni tål inte män. Temat återkommer som vi ska se i de debatter som följer.

Kvinnor i blåsväder

Inte bara Bo Rothstein reagerar negativt på Hirdmans, Eduards och Wikanders artikel. *Västerbottenkurirens* Leif Larsson konstaterar att ”[på] tidningarnas ledarsidor skriver man så pennorna glöder och udden är huvudsakligen riktad mot de tre kvinnorna som angripit Petersson” (Larsson 1994).

Också fristående röster var kritiska. I *Dagens Nyheter* skriver journalisten Ingrid Carlberg om ”det sanslösa angreppet från kvinnoforskartrion” (Carlberg 1994), Jan Söderqvist kritiserar de tre kvinnoforskarnas kritik under rubriken ”Den nya kallhamrade feminismen” (Söderqvist 1994) och historikern Ann-Sofie Ohlander menar att det ”förefaller oklokt [...]”

att gå ut och kritisera utnämningen på det sätt Eduards, Hirdman och Wikander gjort. Genom att driva fram Olof Peterssons avgång har de på ett mycket olyckligt sätt äventyrat ett verkligt tungt initiativ för alla som kämpar för jämställdhet i Sverige. (Ohlander 1994)

En artikel undertecknad av tre kvinnliga teknikprofessorer publiceras i *Göteborgs-Posten* med mycket hård kritik (Albertsson med flera 1994). I artikeln kallas kvinnoforskarnas utspel en ”aktion” av ”rent könspolitisk karaktär” med syftet ”att få en kompetent man, Olof Petersson, avsatt”. I artikeln står att läsa att kvinnoforskarnas ”aktion” snarast kommer att slå mot kvinnor i akademien, och den avslutas

Vi vet naturligtvis inte vilka motiv som driver Hirdman till detta utspel. Vilka dessa än är – personliga eller yrkesmässiga – undanber vi oss samröre med sådana professorskollegor. Vi ser inte mannen som en fiende, och vi tycker att hataktioner med grumliga budskap i denna riktning bör förpassas till sin rätta miljö, soptippen. (Albertsson med flera 1994)

Artikeln visade sig snart vara en förfälskning och den polisanmäldes (Åkesson 1994). Att den hårda ton som anlades i texten inte föranledde någon extra kontroll från redaktionen antyder hur stämningläget mot genusforskarna var i pressen. Leif Larsson på *Västerbottenskuriren* formulerar för sin del en analys av de tre kvinnoforskarnas kritik som framöver kommer att interfolieras i Bo Rothsteins utspel mot genusforskningen: den om den elitistiska akademiska kvinnoforskningen som bereder ut sig på bekostnad av folkrörelserna och det fackliga arbetets utrymme:

Där fick fackligt eller politiskt engagerade vårdbiträden eller metallarbeterskor eller lärare eller socialarbetare eller datatekniker eller vilken yrkesgrupp man nu väljer om man vill ge gestalt åt den icke expertorienterade samhälleliga praktiken. (Larsson 1994)

Rothstein skriver året därpå i samma anda om de kvinnoforskare han nu tagit upp striden mot och som han också menar sviker andra kvinnor:

Var är hela den intellektuella jämställdhetseliten? Är de män så förnöjda med att ha fått sin kvotering till akademiska tjänster och sin från män rensade kvinnomaktutredning att de bara med beklagande ser på sina mindre lyckligt lottade systrar inom sjukvården, äldreomsorgen och grundskolan? (Rothstein 1995)

Kära Karin...

När rättssociologen Karin Widerbergs bok *Kunskapens kön* publicerades 1995 initierade Bo Rothstein en debatt som knöt an till den påstådda oviljan mot män vilken han menade fanns hos kvinnoforskningens företrädare. I sin bok bedrev Widerberg ett eget erfarenhetsarbete i relation till den kunskapsproduktion som sker inom akademien. Widerberg diskuterade konsekvenser, som hon menade, av att akademien under sin långa framväxt som institution dominerats av kunskapande i homosociala rum. Hur har det påverkat vetandet, och kropparna, som producerats inom akademien? frågade Widerberg. Hennes svar var att akademien är en heterosexuellt könad arena och för kvinnor en plats där sorg och rädsla tenderar att vara en del av verkligheten.

I ett öppet brev i *Dagens Nyheter*, "Kära Karin", menade Rothstein att Widerbergs egentliga ärende med boken var att skapa enkönade rum i akademien.

[O]m du har rätt, måste [vi] acceptera den katolska kyrkans traditionella lösning, som ju inneburit att män och kvinnor inte kan och inte bör försöka producera kunskap inom samma organisationer. I stället är det segregering i "separata kloster" som bör gälla. Jag kan inte förstå annat än att din kunskapsteoretiska analys måste leda dithän. (Rothstein 1996a)

Mot denna hållning, som Rothstein tillskrev Widerberg, reagerade han starkt:

Jag känner mig givetvis direkt förolämpad och personligen kränkt av denna argumentering – och var övertygad om att jag inte är beredd att ge med mig en millimeter i detta. (Rothstein 1996a)

Widerberg svarade att hon alls inte önskade separata akademiska rum. ”Bevare oss för den [...] strategi du går till storms mot. Något sånt vill väl inte någon ha, inte jag” (Widerberg 1996). Widerberg svarade Rothstein genom att vilja föra diskussionen till det hon menade var sakfrågan: Den bristande jämställdheten inom högskola och universitet.

Nu menar du nog – om jag har läst dig rätt – och säkert flera med dig, att kön inte spelar någon roll i akademiska sammanhang. Det gör med andra ord inget att männen dominerar, eftersom vetenskaplig verksamhet är saklig och objektiv och sålunda per definition ”könsneutral”. Könsdiskriminering är i detta perspektiv då – som du skriver – ”(mycket sorgliga) undantag och inte regeln”.

Här är du osaklig, och vare sig det beror på okunnighet eller ej är det i alla fall ett ovetenskapligt förhållningssätt. Du borde veta att vi har ett otal kvantitativa och kvalitativa undersökningar som belägger en systematisk ”undantags”-diskriminering av kvinnor när det gäller tjänstetillsättningar, fördelning av forskningsmedel etc. (Widerberg 1996)

Widerbergs bok rörde sig kring ett erfarenhetsarbete med kroppens roll i kunskapsproduktionen som utgångspunkt. Bo Rothstein hävdade genom hela debatten att Widerberg faktiskt förespråkade könsseparatism i det akademiska rummet. Det sagda exemplifierar det som Fahlgren och Sjöstedt Landén visar präglar Rothsteins inspel: Han accepterar inte ambivalensen i en vetenskaplig ansats. Rothstein kräver att Widerbergs erfarenheter ska formera sig efter reducerade politiska spår vilka han sedan kopplar till svensk jämställdhetspolitik vid tiden. Någon rätt att bedriva efterforskande och resonering kring erfarenhet, kropp och tanke ges inte. Någon skillnad mellan vetenskapliga texter och konkret jämställdhetspolitik erkänns ej.

Två sorters läsningar

Bo Rothstein var förvisso inte ensam om att reagera starkt mot Widerbergs bok. I Norge illustrerades en kritisk och hånfull recension av boken med en skog av erigerade penisar och en naken kvinna (Widerberg?) i mitten och flera recensenter hade svårt att tåla det privata anslag som texten hade. De många starka reaktionerna fick sociologen Hedvig Ekerwald att närmare studera mottagandet av *Kunskapens kön* (Ekerwald 1996). Ekerwald lyfte fram hur en tudelning märktes bland recensenterna. Inte bara mellan dem som uppskattade boken och dem som var kritiska till den, utan även mellan de negativa rösterna. Här märktes enligt Ekerwald en skillnad mellan kritiker som syntes oförmögna att ta till sig Widerbergs frågeställningar och som inte återgav vad boken syftade till att diskutera, och de som återgav bokens frågeställningar och upplägg men

som likväl diskuterade den kritiskt. Medan journalisten Maria Carlshamre, numera Robsahm, enligt Ekerwald hörde till den senare kategorin placerade sig Bo Rothstein bland dem som förvred och fyllde i själva om vad Widerberg skrivit.

Det som står fram i Rothsteins argumentation, menade Ekerwald, är avståndet mellan å ena sidan vad Widerberg själv svarade och skrev om sin inställning, och å andra sidan de tolkningar och påståenden som Rothstein gjorde om var hon stod. Ekerwald pekade på den nyligen lanserade utredningen om jämställdhet i högskolan, ledd och framlagd av sedermera professor i litteraturvetenskap Ebba Witt-Brattström, som möjligt skäl för den upprörda ton Rothstein anlägger i samtalet. Kanske bör vi förstå det så, resonerade Ekerwald, att

manliga akademiker har känt sig så snälla, förstående och långtgående i sina eftergifter för kvinnors krav att de reagerade med en uppdämd vrede på den Witt-Brattströmska utredningen med dess spetsiga formuleringar. (Ekerwald 1996: 89)

Helt klart tycks Witt-Brattström röra sig i kulisserna till Rothsteins ilska. Delar av argumentationen syns direkt riktad mot henne, menade Ekerwald, och konkluderade att kanske

[k]unde det förklara att Rothstein använder sig av så upprörda uttryck i artiklarna om Widerbergs bok, i vissa fall direkt riktade mot Witt-Brattström? (Ekerwald 1996: 89)

Ekerwald sammanfattade den kritik Rothstein kom med rörande boken *Kunskapens kön* med en känsla av oro inför framtiden. ”När jag läste Bo Rothstein-debatten i Dagens Nyheter fick jag själv känslan av att vi nu på akademins område stod inför en backlash” (Ekerwald 1996: 89).

På många sätt hade Ekerwald rätt. Ett nytt sätt att angripa vetenskap på syns vara i färd med att formuleras. Professor i religionshistoria Mattias Gardell framhåller att känslor och moraliska anspråk på att avvärja ett hot från en dominerande, förljugen, elit är ett viktigt inslag i den anti-feministiska våg som präglat nätet under 00-talet och framåt (Gardell 2013). Fahlgren och Sjöstedt Landén som har granskat Rothsteins kritik mot genusvetenskapen visar att han använder sig av dylika debattstängande strategier med sig själv positionerad som moralisk ledstjärna, och genusforskningen som den omoraliska kraft vilken han vill varna allmänheten för.

Historieförfalskaren Hirdman

Efter kritiken mot Karin Widerberg vänder Bo Rothstein åter blicken mot historikern Yvonne Hirdman. *Maktutredningen* (SOU 1990:44) innehöll ett antal delrapporter. En av rapporterna var författad av Hirdman, *Att lägga livet till rätta* (Hirdman 1989). Rapporten, som gavs ut som bok, handlade om det socialdemokratiska folkhemsprojektets politik på det socialpolitiska området, med utgångspunkt i makarna Myrdals arbete.

Hirdman menade att socialdemokraternas politik på det sociala området var präglad av paternalism med en ambition att styra över människors liv i det lilla. Folkhemsprojektet och dess sociala ingenjörskonst hade på så vis förtryckande sidor, ja de bar prägel av en bristande respekt för individen (Hirdman 1989).

Dessa slutsatser vände sig Bo Rothstein starkt mot. Han skrev en artikel där han menade att den socialdemokratiska socialpolitik Hirdman placerade hos makarna Myrdal istället måste bedömas utifrån de konkreta reformer som genomfördes, och dessa kom, menade Rothstein, från socialminister Gustav Möller och hans departement. (Se Garne 1997 för en vidare diskussion i media om hur de två forskarnas olika perspektiv kan förstås.)

Bo Rothstein förde fram sin kritik mot Hirdman i flera olika organ, i dagspress såväl som i tidskrifter och över tid. I Möllers reformer såg Rothstein en emanciperande politik och ett fundament på vilket en jämlik stat kunde byggas och han fann sig inte i att Hirdman hade en annan syn på socialpolitiken. Han kallade ”det Hirdman ägnat sig åt” för ”systematisk historieförfalskning” samt att ”vända upp och ner på den faktiska politik som fördes” (Rothstein 1996c). Rothstein menade i en senare del av debatten att Hirdman var ”en politisk populist” eftersom hon enligt honom ville kratta manegen ”för nyliberala intressen att montera ner den svenska välfärden” (Rothstein 2001b).

Men kärnan i Bo Rothsteins kritik gick längre ändå. Han menade att Hirdman hade syften med sin forskning som hon dolde för läsarna och som han kunde avslöja. Hirdmans egentliga ärende var enligt honom att avlägsna män ur historien om hur kvinnor och barn gavs rättigheter och skydd i Sverige.

Det verkar som om det helt enkelt inte är möjligt att utifrån genusteorin erkänna att en man politiskt kan ha åstadkommit något gott för kvinnor och barns situation.
(Rothstein 1996c)

Bo Rothstein återkommer fler gånger till denna tanke: Genusvetenskapen, och dess företrädare Hirdman, vill, med förfalskning som vapen

förtränga och förtiga inslag i historien så att ingen manlig politiker skall sägas ha spelat en central roll för att förbättra kvinnors, barns och mödrars situation i Sverige.
(Rothstein 2001a)

Ni tål inte män

En återkommande tanke som Bo Rothstein driver mot de kvinnoforskare han kritiserar är att den egentliga drivkraften för deras forskning, och dem själva, är att de inte tål män. I *Svenska Dagbladet* skriver han om genusvetenskapens ambitioner att, genom att anklaga män för att i grupp förtrycka kvinnor, sedan kunna göra sig kvitt männen och skapa det mansfria universitetet:

Vi har hört denna visa om hemliga konspiratoriska nätverk förut, t ex då man i Tredje riket skulle göra sina universitet ”judenrein”. [...] Som det är för mycket forskning ur ett ”manligt” perspektiv nu så var det för mycket ”judeforskning” då. (Rothstein 2000)

Han får stöd för denna tanke, som utvecklas vidare av idéhistorikern Svante Nordin. Nordin drar paralleller mellan Hirdman och David Irving, den ökände revisionisten som förnekat förintelsen, i en debatt med många turer i *Svenska Dagbladet* (Nordin 2000).

Kan ministern inte ingripa?

Utöver återkommande anklagelser mot kvinnoforskare för att inte tåla män och vilja radera mäns goda insatser ur historien eller från universitetet gör Bo Rothstein ett utspel mot Hirdman som blir betecknande för hans modus framöver. Från och med hans rasande kritik av Hirdmans analys av socialpolitiken mynnar hans alster inte sällan ut i ett krav på disciplinära ingripanden mot dem som han kritiserar. Det vill säga han önskar att saken ska lämna den vetenskapliga spelplanen och hanteras av disciplinära eller politiska instanser.

Bo Rothstein ifrågasätter vad gäller Hirdmans forskning ”att regeringen väljer att lägga sitt stöd till en forskning som så systematiskt förvrängt det egna partiets historia och idéutveckling” (Rothstein 1996c). Carl Tham tillbakavisar alla uppmaningar att regeringen ska styra sitt stöd till forskning så:

Bo Rothsteins indirekta uppmaning till regeringen att inte stödja en forskning som enligt honom ger en ”förvrängd” bild av socialdemokratin är mig totalt främmande. Det skulle sannerligen vara att göra politiska ingrepp och hota forskningens frihet. (Tham 1996)

Hirdman och Eduards – att rensa akademien på män

Under 1990-talets andra halva är diskussionerna – och striderna – kring betydelsen av kön omfattande i svensk medial debatt. Ett antal politiska reformer för att stärka kvinnors positioner har genomförts: *Kvinnomaktutredningen*, med många underrapporter, har presenterats. Teman som familjeliv, arbetsmarknad, kön och ledarskap, pensionsfrågor, utbildning och demokratiskt inflytande har behandlats. På högskolans område har SOU 1995:110, *Viljan att veta och viljan att förstå*, lagts fram, ledd av dåvarande docent i litteraturvetenskap Ebba Witt-Brattström. Utbildningsministern har lagt förslag om att inrätta särskilda professurer vikta för kvinnor och för det genusvetenskapliga fältet (Jordansson 1999; Thörnqvist 2006). Inom straffrätten märks särskilt införandet av brottet grov kvinnofridskränkning liksom införande av en kriminalisering av köp av sexuella tjänster (Prop. 1997/98:55; Erikson 2013).

Under denna tid plockar Bo Rothstein upp en ny tråd, hämtad från en beskrivning som Yvonne Hirdman gjort av en undervisningssituation med ett antal år på nacken, vilket han för fram i en ny artikel på DN-debatt 2002. Han går samtidigt till hårt angrepp mot en nystartad satsning vid Umeå universitet, Genusforskarskolan.

Från genusforskarskolan i Umeå till två professorer i Stockholm

Under rubriken ”Ni könstrakasserar manliga studenter” kritiserar Rothstein den genusforskarskola som inrättats vid Umeå universitet (Rothstein 2002a). I den och i en uppföljande artikel (Rothstein 2002b) kommer han med påståenden om att satsningen inte rekryterat några män (felaktigt), inte har försökt rekrytera några män (felaktigt) och leds av en kvinna utan akademisk meritering (felaktigt) (Lundgren, B. 2002). Han kallar den vetenskapliga ledaren, Britta Lundgren, som han angriper och tillskriver missvisande och förklenande meriter, vid fel namn. Har han tagit fel på person?

I sin inledande artikel positionerar dock Bo Rothstein återigen professor Yvonne

Hirdman, men även professor Maud Eduards, båda vid Stockholms universitet, i centrum för kritiken (Eduards är också föreståndare för det nybildade Nationella sekretariatet för genusforskning i Göteborg). I sin text framför Bo Rothstein påståenden om att Hirdman och Eduards ”könstrakasserar manliga studenter” samt bedriver en verksamhet i akademien som de har ”rensat” från män.

Rothstein uppehåller sig vid en passus i Ebba Witt-Brattströms utredning *Viljan att veta och vilja att förstå* (SOU 1995:110), om kvinnors situation i den högre utbildningen, där Hirdman är intervjuad om sina tidiga år i akademien. Hirdman återgav en upplevelse från unga år där en manlig student agerat hånfullt och skrämmande mot henne som lärare under ett seminarium. Idag, med vittnesmål ur den så kallade #metoo-rörelsen, framstår Hirdmans berättelse som ett av många vittnesmål om hur unga kvinnor trakasseras och intimideras av män i arbetslivet, inklusive akademien (vid tiden var andelen kvinnliga lärare och professorer väsentligt lägre än idag, kan tilläggas). Hirdman beskrev hur hon återkommande mött dylika situationer men också att hon hade utvecklat strategier för att hantera och bemästra hån. Hon beskrev den specifika situationen som att hon bryskt avbröt studenten, bad honom ”hålla käft”, och att ”han fick sluta med sitt hån och ta sin plats längst bak” (SOU 1995:110: 313).

Den här berättelsen, menade Bo Rothstein, visade Hirdmans egentliga inställning till män: som lärare könstrakasserar hon dem. Detta, fortsatte Rothstein, gällde också Maud Eduards. Rothstein konkluderade att de båda professorerna därmed ”bryter mot vad som stadgas i högskolelagen” (Rothstein 2002a).

Hirdman går över en gräns

Vid det här laget hade Bo Rothstein publicerat ett antal artiklar riktade mot främst Yvonne Hirdman (men också mot Maud Eduards och Karin Widerberg) med anklagelser om att vilja ställa sig in hos makten, vilja radera mäns goda insatser ur historien, rensa ut män från akademien och bryta mot lagen och han har anmodat den politiska makten att se över sitt stöd till forskare vars analyser inte överensstämmer med maktens egna intressen. I ett rasande inlägg 2002 besvarade Yvonne Hirdman anklagelserna med att själv resa frågor om Bo Rothsteins person och hans motiv för sitt agerande.

Bo Rothsteins hjärnspöken är mig och den akademiska världen välkända. Så borde de också vara för DN – hans angrepp är bara ett av många sedan 1990, då jag av någon anledning kom att inta ett slags hedersplats på det ondas sida i hans svartvita värld. Med jämna mellanrum har hans ärekränkande och – observera kära läsare och journalister på DN – groteskt påhittade skrönor funnit utrymme i dagspressen. [...]

Men man borde självklart gräva djupare. Det är dags att lämna de strukturella nivåerna och koncentrera sig på mikronivån, ja, rent av på individnivån, för att förstå den djupa motvilja, ja det hat, som så illa döljs bakom Bo Rothsteins ord – och – det faktum att dessa ord finner sin tidning. Här finner jag att Bo Rothstein själv skulle utgöra ett mycket lämpligt forskningsobjekt. Han är vad Lars Hjalmerter kallar för en ”i princip-man”; det vill säga en person som i princip är för kvinnors emancipation. (Hirdman 2002)

Som märkts skriver inte minst Bo Rothstein själv om dunkla motiv – historierevisionism, utrensning av män – som han menar driver genusforskarna. En som senare visade sig vara en falsk artikel, som insinuerade att Hirdmans motiv för att delta i debatten om Kvinnomaktutredningen kunde vara ”personliga”, publicerades utan redaktionell kontroll. Hirdmans försök att sätta Rothsteins egna häftiga teorier om henne själv i ett psykologiskt ljus renderade dock henne omfattande kritik. Många tog starkt avstånd. ”Inga personangrepp är för grova när dissidenterna åthutats” (*Svenska Dagbladet* 20 juli 2002, osignerad ledare), ”Kritiska män kallas tokiga kvinnohatare” (Guillou 2002) och Lars Åberg skriver flera år senare i *Göteborgs-Posten*:

När Rothstein svär bland absolutisterna i kyrkan och i ett annat sammanhang får höra att hans kritik skulle kunna härledas till en psykisk åkomma blir man som läsare inte så lite orolig för seriositeten i det som lärs ut på akademisk nivå. (Åberg 2008)

Än idag erinrar sig forskare och debattörer Hirdmans utspel (se till exempel Knutson 2015).

Samtidigt omtolkades Rothsteins tydligt upphetsade ton och drastiska påståenden om genusforskarnas agendor till beskedliga debattinlägg. Under rubriken ”Nitad av makten” skriver en ledarskribent i *Svenska Dagbladet*:

Statsvetaren Bo Rothstein skrev i en debattartikel att universitetens kurser i genusvetenskap tycks locka få manliga studenter. Han tillade att de män som trots allt dyker upp på övningarna känner sig illa behandlade. Det skulle han inte ha gjort. (Ericsson 2002)

Ett gränslöst utrymme

Under den studerade perioden med start 1994 ges Bo Rothstein mycket stor tillgång till dominerande mediala kanaler. Han är ibland involverad i flera debatter samtidigt i olika dagstidningar, om angränsande och ibland samma ämnen – jämställdhet, genusvetenskap och högre utbildning. Han intar en exceptionell plats bland forskare som önskar debattera sina frågor (intressant är därför att Rothstein i en intervju om medieklimatet 2010, när medielandskapet förändrats till att ge fler röster utrymme, beklagar detta: ”Bloggandet är ett problem, säger han. Det har sänkt kvaliteten i diskussionen. [...] Bloggarna har ingen redaktionell process som kan stoppa dåliga alster”, Höjer 2010).

Samtidigt ter sig de anklagelser han driver mot genusforskare och genusforskningen som tämligen uppjagade. Termer som ”rensa”, ”judenrein” och ”historieförfalskning” används i kombination med anklagelser om att män ska raderas ur historien och avlägsnas från universitetet. Han har anklagat sina meningsmotståndare för lagbrott och åskat politikernas uppmärksamhet för att ifrågasätta forskares analyser.

Han uppmärksammas samtidigt ofta på tidningars ledar- och opinionssidor. Där omtalas Bo Rothstein som en debattör med ”friskt humör”, ”ett salt i svensk debatt” (Bredberg 2007) han är ”temperamentsfull” (*Göteborgs-Posten* 21 juli 2002, osignerad ledare) och hans stil är att på ett ”uppfriskande sätt” kritisera makten (*Helsingborgs Dagblad* 1996, osignerad ledare). Det är samtidigt uppenbart att hans gränsoverskridande sätt noteras. Han är någon som gör ”inkast i debatten” (*Dagens Nyheter* 2004, osignerad ledarnotis), ”kommer med brandfacklor” (*Helsingborgs Dagblad* 1996, osig-

nerad ledare) ”skäller som en bandhund” och någon som ”generöst skvallra[r]” om andra forskare (Abrahamsson 2005).

Detta fogas till en ram där det lättsamma med Bo Rothstein betonas. ”Bosse är oförskämd men rolig” (Bo Sundqvist till Eva Lundgren, i tjänstesamtal 2005-06-03 angående granskningen av henne), han sägs vara ”charmig, barnslig och snabb” (Botnedal 2006: 89, intervju med Sverker Gustafsson, opublicerat manuskript, i författarens ägo). Kan man se honom som en gamäng bland bröder? Eller som kollegan Sverker Gustafsson också säger i intervjun med Kjersti Botnedal: ”Bosse är det ingen som är rädd för. Du borde prata med honom, han skulle tycka att det var roligt” (2006: 89, min översättning).

Genusforskarna svarar – inte

Samtidigt som Bo Rothstein har stora ytor för att initiera debatt med och kritik mot genusforskare, och genusforskningen som disciplin, märks en påfallande frånvärd strategi i de svar han får av genusforskarna. Jag uppfattar dem till och med emellanåt som undfallande i relation till att försvara sitt fält. Hirdmans sista kommentar i debatten extrapolerar på så sätt en hållning som skymtar redan tidigare och som ska växa sig starkare: Man vill inte gå i debatt med Rothstein. Istället utläser jag i svaren ett slags strategi där genusforskarna syns inbegripna i att stärka varandra genom att vägra förhålla sig till Bo Rothstein som en samtalspartner.

Innan jag säger något mer om de forskande kvinnornas strategier vill jag därför skissera vad som kännetecknar de debatterande texter som Bo Rothstein skriver och får publicerade.

Jag menar att Bo Rothsteins sätt att agera kan sammanfattas under följande punkter:

För det första intar det vetenskapliga stoffet en tillbakaskjuten plats i angreppen. Felaktigheter är frekventa, begreppsanvändningen skev och missförstånd återkommer.

För det andra bär artiklarna ofta prägeln av personangrepp. Rothstein är upptagen med att avslöja dåliga karaktärer, inte debattera i sak.

För det tredje märks hur Bo Rothstein konstruerar en relation mellan sig själv och den han angriper som den mellan David och Goliat där han själv är den lilla men moraliskt berättigade förkämpan för vetenskapens oväld och kvalitet, medan han placerar sin antagonist i maktställning. Kritiken av eliten, eller personen som ska representera makten, är en kärna i den berättelse han ger läsaren. Yvonne Hirdman blir i denna anda framhållen som ”Sveriges främsta genusforskare”, Maud Eduards uppmärksammas som ”utsedd av socialdemokraterna” genom sin post som ledare för Nationella sekretariatet för genusforskning, Sigbrit Franke sägs ha ”Sveriges kanske förnämsta akademiska position”, med ”en maktpåliggande uppgift”. Lisbeth Larsson är en av de ”kanske viktigaste företrädar[na] för hela forskarsamhället” genom sin plats i Vetenskapsrådets styrelse, och Eva Lundgren – vars vetenskapliga bana Bo Rothstein faktiskt lyckades medverka till att förstöra – sägs åtnjuta ”stöd från regeringen” och ha satt agendan i svensk våldsforskning under tjugo år. Rothstein är mycket noga med att befästa dessa bilder för läsaren samtidigt som han – professorn med exempellös tillgång till media – presenterar sig själv som oväldig *underdog* och läsarens garant mot denna elit.

För det fjärde respekterar inte Bo Rothstein lärofriheten. Med det avser jag att han angriper forskande kollegor oförsonligt och med krav på disciplinära åtgärder mot dem för att de valt andra utgångspunkter, eller landat i andra analyser, än dem han själv

stannat för. Vad det lider ska hans önskemål uppfyllas, och då kommer han, som vi snart ska se, att neka till att ha framfört kravet. Mer om det nedan.

Till detta kommer Bo Rothsteins debattstängande modus som Fahlgren och Sjöstedt Landén framhåller. Det kännetecknas av en vägran att acceptera ambivalensen i komplexa problemställningar kombinerat med användandet av folkliga föreställningar om de begrepp som diskuteras (Fahlgren och Sjöstedt Landén 2014).

Dubbla kanaler

Som jag tidigare nämnt uppvisar kvinnoforskarna vad jag tolkar som en avvisande attityd till att gå i debatt med Rothstein. Strategin har dock konsekvenser. Den förstärker bilden av de genusforskande kvinnorna som elitistiska (jämför Popova 2004) och det används av Rothstein själv för att påvisa att de är undermåliga som forskare (Rothstein 2002b). Kompletterar vi bilden av de elitistiska genusforskarna som inte svarar med ytterligare interiörer från debatten kan dock strategin framstå i ett lite annat ljus.

Under mitt arbete med denna artikel fick jag kännedom om att Bo Rothstein hade skickat mängder av mejl till de personer han angrep i tidningen, och andra genusforskare, där han fortsatte, modifierade eller utökade angreppen. Jag har fått ta del av flera utskrifter av dessa. Mejlen är inte sällan långa, upp till fem sidor, inte sällan skickade kvällstid och de innehåller mängder av frågor som mejlskrivaren vill ha svar på. Tonen är informell, inte sällan retsam, ibland anklagande, och mejl skickas också till doktorander till de professorer han är involverad i att angripa på debattsidorna. När inte svar erhålls kommer ytterligare mejl, nu med ett antal uppställda alternativ till varför han inte erhållit svar samt information om de slutsatser han kommer att dra ifall svar även denna gång inte skulle komma.

Fram träder bilden av en person som i media liksom med teknikens hjälp angriper och kräver kontakt med en samling kvinnliga forskare. Eftersom han samtidigt tycks ha bestämt sig för att de representerar något ont spelar dock deras svar ingen roll. I min tolkning, liksom Fahlgren och Sjöstedt Landén visar, upplever genusforskarna att Bo Rothstein inte är intresserad av debatt. Men väl av kontakt och respons. Som kvinnlig erfarenhet är situationen inte okänd (Widerberg 1995; Lundgren med flera 2001). En kvinnlig skribent med genusfrågor som område skriver till en forskare när hon vidarebefordrar ett mejl: ”Här från Bo Rotshtein igen. Tror inte han gör annat än väntar vid datorn på hugg”.

Oaktat genusforskarnas skäl att inte svara på Bo Rothsteins utspel är deras strategi i delar problematisk. Den som följer skeendena i media, nu eller då, har inte tillgång till den korrespondens som Bo Rothstein förde utanför offentlig media och vi kan sålunda inte förstå den process av trängning, invadering och intimidering som pågår i mer dolda kanaler och som bör ha påverkat debattens aktörer. Hirdmans försök att problematisera Rothstein som en omöjlig person som media låter hållas faller mycket riktigt platt, ja slår tillbaka mot henne själv.

Sigbrit Franke – en fuskare och bedräglig taskspelare i den politiska maktens tjänst

I januari 2004 skriver Bo Rothstein en rasande artikel mot Högskoleverkets kansler Sigbrit Franke, professor i pedagogik. Högskoleverket publicerade 2004 en studie

där doktorander ombetts besvara ett antal enkätfrågor rörande sin arbetssituation. Rothsteins ärende är att uppmärksamma allmänheten på att Franke har manipulerat resultaten för denna studie.

Sigbrit Franke presenterar, i egenskap av Högskoleverkets chef, studien på DN-debatt tillsammans med en av rapportens författare. I ett avsnitt behandlar rapporten särbehandling på grund av kön. Doktoranderna fick uppge i vilken grad de hade särbehandlats under sin utbildning relaterat till fyra kontexter: (1) Av andra doktorander, (2) av lärare, (3) av handledare samt (4) av administrativ personal. I vart och ett av de fyra olika sammanhangen fick doktoranderna förhålla sig till en sjugradig skala där (1) var ”inte alls” och (7) var ”mycket ofta”.

Artikeln väcker stark vrede hos Rothstein och han skriver en artikel på DN-debatt. Innan jag går in på kritiken vill jag peka på hur Rothstein först måste göra några klargöranden för läsarna.

Rothstein inleder med att förklara att han ser den kritiserade rapporten som att den är skriven av Sigbrit Franke själv, inte en rapport från en myndighet författad av två utredare vid myndigheten och presenterad i en debattartikel tillsammans med kanslern.

Det är en undersökning av situationen för svenska doktorander som UHÄ [sic] gett ut och som kanslern själv står bakom. Förutom att skriva förordet till rapporten har hon tillsammans med en av utredarna publicerat en artikel på DN Debatt där de redovisat huvudresultaten. Det råder således ingen tvekan om att det är universitetskanslern själv som står bakom rapporten i fråga. (Rothstein 2004a)

Efter att ha etablerat detta övergår Bo Rothstein till att tala om resultaten som Frankes egna. Och han är mycket kritisk. Han vänder sig mot resultatet, att 45 procent av kvinnorna sammantaget har uppgett att de har särbehandlats på grund av kön.

Hur har hon då kommit fram till denna siffra? Jo, genom att lägga ihop alla svars personer som inte fyllt i extremvärdet ”inte alls” på alla fyra svarsalternativen! [...] Detta är ingenting annat än en bedräglig redovisning av data. [...] Med en sådan ”metod” som Sigbrit Franke lånat sig till kan man naturligt ”bevisa” precis vad som helst. [...] Det går att komma fram till precis vad som helst med den [sic] sätt att redovisa data som Franke använt sig av. (Rothstein 2004a)

Sedan inleder Bo Rothstein en serie grova utspel om Frankes person. Sigbrit Franke beskrivs som en opportunist som vill att forskare ska uppträda som ”maktens lydiga megafoner” och som själv ägnar sig åt att ”systematiskt manipulera forskningsresultat” och visar ”inställsamhet, brist på intellektuell hederlighet och integritet”. Hon ägnar sig åt att ”manipulera frågeställningar och redovisning av data” och ”ett bedrägligt anti-intellektuellt taskspeleri” (Rothstein 2004a). Artikelns fem sista stycken är en stegrande besvärjelse om Franke som hållningslös maktmänniska, utan både vetenskaplig integritet och förmåga. I en uppföljande artikel manar Rothstein utbildningsminister Tomas Östros att inskrida och agera mot Sigbrit Franke: ”Thomas Östros bör agera mot Sigbrit Franke.” (Rothstein 2004b)

En fråga om utgångspunkter blir en anklagelse om fusk

Franke framhåller i sitt svar att det inte är fråga om några oegentligheter i rapporten. Jag vill, som erfaren forskare om kvinnors våldsutsatthet, understödja detta påstående och föra ett kortare resonemang om saken. Det är av intresse då Rothsteins återkommande kritik av arbeten utanför hans egen forskningsfält, och den tyngd som denna kritik givits av det omkringliggande samhället trots kritikens tydliga brister, är en central aspekt av den immunitet under vilken han verkar.

I sak är det som Bo Rothstein kritiserar den beräkningsmodell som artikeln använt sig av och som landar i att 45 procent av de kvinnliga doktoranderna uppger att de har särbehandlats på grund av kön. Detta kallar han manipulation av data och vill ha utbildningsministern att inskrida mot. Benar vi i kritiken märks att Bo Rothstein uppfattar de fyra *separata frågorna* om särbehandling som *en fråga, med 28 svarsalternativ*. Därför anser han att de måste förstås som *en skala*. Så är inte fallet. Det studien gör är att tala om *fyra* skalor (som i fyra olika frågor) från 1 till 7, som relaterar till *fyra olika relationskontexter* där en eventuell särbehandling kan ha ägt rum. De fyra frågorna, med sina respektive graderade svarsalternativ, ger *tillsammans information om antalet kvinnliga doktorander* som någon gång upplevt sig ha blivit särbehandlade inom ramen för sin forskarutbildning.

Ska vi bena i kritiken ur ett våldsforskningsmetodologiskt perspektiv verkar det som att Rothstein tänker sig att alla som svarat att de har blivit särbehandlade på grund av kön i någon av de efterfrågade relationerna (av en annan doktorand, av en lärare, av en handledare, eller av en administrativ personal) får ”en poäng”, och att poängen ökas med graden av rapporterad utsatthet för särbehandling. Bara de med höga poäng borde uppmärksammas som utsatta, tycks Rothstein mena, medan de med ”lägre resultat” inte ska anses tillhöra ”problemgruppen”. Han rör sig med andra ord med ett fokus på *den tillfrågade individen* – ”är” hon en särbehandlad person eller ej – istället för som artikelförfattarna, fokusera på *erfarenheter av särbehandling*. Läsaren skönjer en tankemässig orientering efter moraliska skalor – utsatt-offer-bevärdigad stöd – respektive – icke utsatt-icke offer-icke bevärdigad stöd – och nu har Sigbrit Franke, menar Rothstein, sökt smuggla in icke-berättigade kvinnor i den kategori av bevärdigade utsatta kvinnor som studien borde ha eftersökt.

Detta sätt att tänka kring våldsutsatthet och att strukturera statistik på går tillbaka på en lång och i media och samhälle väl förankrad tradition (se *Kung slår dam*, Westerstrand 2010, för en genomgång av olika sätt att förstå och analysera våld i svensk kontext). Förståelsen centreras kring en önskan att ringa in en särskild persongrupp, en riskgrupp, ”särbehandlade kvinnor”, för att sedan behandla deras situation/problem. Erfarenheten av att ha blivit särbehandlad tolkas alltså som en *identitetsposition*: ”att vara särbehandlad”. Då räcker enligt Rothstein inte en enstaka markering av tjuugoåttan möjliga för att uppnå status som ”utsatt”. Precis som Fahlgren och Sjöstedt Landén visar använder sig Rothstein också här av den dominerande diskursens förståelse, vilken han påför diskussionen i sin helhet. Möjligheten, och legitimiteten i, att någon har använt ett annat perspektiv, döljs och stängs ute från samtalet, ja förkastas.

Bo Rothsteins mycket arga kritik bottenar alltså i en uppfattning om att Högskoleverket (som han kallar UHÄ trots att myndigheten vid tillfället varit nedlagd i tio år) borde

ha studerat det aktuella problemet på ett annat sätt. Liksom i Hirdmans fall accepterar inte Rothstein valet av utgångspunkter och analytiska perspektiv hos dem som genomfört rapporten. Liksom mot Hirdman vill Rothstein att den politiska makten ska inskrida för att korrigera ett sätt att närma sig en problemställning som avviker från hur han själv förstår problemet – en förståelse som uttrycker folkliga, förenklade föreställningar (det är mycket riktigt inte hans forskningsfält som frågorna rör).

Franke svarar

Franke svarar, och kommer samtidigt med en interiör från debatten:

I början av september förra året presenterade Högskoleverket en enkätundersökning bland landets doktorander, "Doktorandspeglarna". Därefter har Bo Rothstein hört av sig både per telefon och via ett antal skrivelser. Hans frågor och kritik har hela tiden gällt jämställdhetsaspekter. Fokus har dock skiftat alltifrån de formuleringar som vi använde på DN Debatt 16/9 till vissa resultat som Bo Rothstein har ogillat. Vi har tålmodigt besvarat hans frågor och gett honom möjlighet att ta del av ytterligare analyser. (Franke 2004)

Franke avslutar sitt svar med att även hon resa frågan om en psykologisk dimension som tänkbar delförklaring till det raseri som präglar Rothsteins utspel. Frankes svar kan därmed, liksom den information hon väljer att ge om hans digra kontaktsökande, ses som del i den strategi som jag tidigare visat har valts av genusforskarna.

Men precis som Hirdman ådrog sig hård kritik när hon gick utanför debattens ramar får Franke omedelbart svar på tal för sin strategi. Under rubriken "Bo Rothstein modig försvarare av forskningen" skriver Birgitta Forsman, docent i vetenskapsteori:

Det är ett egendomligt svar som universitetskansler Sigbrit Franke ger på DN Debatt 23/1 på professor Bo Rothsteins kritik [...]. I stället för att lugnt bemöta kritiken i sak väljer hon att psykologisera sin motståndare och framföra spekulationer om hans bevekelsegrunder. Hennes egen trovärdighet vinner inte på detta.

Franke säger att Högskoleverket "tålmodigt" har besvarat de frågor som Rothstein ställt i brev och telefonsamtal under hösten. Hon får det att låta som om det vore en ynnest, inte en skyldighet, att en statlig myndighet besvarar frågor som ställs till den. Och nu, skriver Franke, skulle hon över huvud taget inte "bemöda" sig om att "kommentera Bo Rothsteins ovederhäftiga debattinlägg" om det inte vore för att det drabbar utredarna vid Högskoleverket. "Därför måste foten sättas ned!". Rothstein reduceras till ett olydigt barn som måste tuktas.

En helt annan bedömning har Sveriges universitetslärarförbund gjort. Nyligen gav de Bo Rothstein ett pris "för akademisk frihet". I prismotiveringen heter det att Rothstein "rakryggat och konsekvent försvarat universitetslärares oberoende och integritet". Att våga använda sin yttrandefrihet och föra en kritisk diskussion om intellektuella frågor är av mycket stort värde, inte minst ur forskningsetisk synvinkel. Detta borde Högskoleverket inse och uppskatta. (Forsman 2004)

Farlig, farligare, farligast forskning!

Redan under striden om Kvinnomaktutredningen och Rothsteins utspel om genusforskningens försök att ”radera ut de goda männen ur historien” och att ”rensa” akademien från män, hade varningar kommit om att det fanns krafter bakom genusforskningen som hade makt och inflytande och förkunnade mörka läror. Kjell Larsson på *Västerbottenskuriren* menar redan 1994 att han har blivit ”varnad av manliga kollegor” för att det är ”minerat område [...]”. Och det alldeles oavsett vad jag tänker skriva om” (Larsson 1994). Larsson fortsätter:

Den här attityden är inte utan intresse. Senast jag stötte på den gällde det en uppdämd indignation över debattordningen rörande kvinnojourer, incest, satanism och Uppsalaprofessorn Eva Lundgrens väckelseartade förkunnelse om det manligt sexualiserade övervåldet. (Larsson 1994)

Efter den uppskrivade debatten om kön och akademi som rasat under 90-talet och som slutat med att förslagen om professorer speciellt vikta för kvinnor stoppats hade turen kommit till en annan gren av den feministiska kunskapsproduktionen: Våldsforskningen.

Eva Lundgren

Professor Eva Lundgrens forskningsmiljö vid Uppsala universitet hade under mer än tio år producerat kunskap som påverkat synen på kön, våld och sexualitet i Sverige. Bland annat inspirerade Lundgrens teoretiska modell om våldets normaliseringsprocess införandet av ett nytt brott i brottsbalken; grov kvinnofridskränkning (SOU 1995:55; Prop. 1997/98:50).

När Sveriges Television sände dokumentären *Könskriget* i två delar (15 maj respektive 22 maj 2005), där professor Eva Lundgrens forskning stod i skottgluggen, agerade Bo Rothstein omedelbart. Han skriver mejl till registrator vid Uppsala universitet samma kväll och begär ut alla handlingar om Lundgrens tillsättning som professor (Botnedal 2006; UNF/1023 2005 Doss E9).

I en mejlväxling med universitetsledningen en vecka senare tillfrågades Rothstein om möjliga sätt att agera efter reaktionerna på teveprogrammet. Universitetets ledning ville ha ett seminarium om genusforskning och bjöd in Rothstein att medverka. Bo Rothstein avvisade idén: ”Jag har varnat för detta i tio år”, skrev han. ”Nu ankommer det inte på mig att kratsa kastanjerna ur elden” (mejl till prorektor Lena Marcusson 29 maj 2005). I mejl på söndagskvällen den 29 maj lanserade Bo Rothstein istället den idé han sedan driver: Istället för vetenskaplig debatt borde Vetenskapsrådet inskrida och granska Lundgren. Prorektor Marcusson värjer sig mot idén:

Teveprogrammet ger oss inte underlag för andra åtgärder [än ett seminarium], men efter en sådan genomgång får vi överväga ytterligare steg. (Mejl från Lena Marcusson till Bo Rothstein 29 maj 2005)

Under kvällens mejlväxling med prorektor Marcusson kom Rothstein in på den ökände förintelseförnekaren David Irving och hans verksamhet. Eva Lundgren är, säger Rothstein, ett parallellfall till Irving. ”Så visst kan ni ta ytterligare steg”. Irving har, liksom Lundgren, sagt saker som han inte har ”belägg för” och ”fällts i en rättegång”.

Man får, som forskare, helt enkelt inte fabricera om faktiska förhållanden. Det har, enligt vad jag kan se av de två TV-programmen, Eva Lundgren gjort och detta borde ni låta VR granska. (Mejl från Bo Rothstein till Lena Marcusson, 29 maj 2005)

I *Dagens Nyheter*, tillsammans med Nationella sekretariatet för genusforsknings dåvarande ordförande Ann-Marie Morhed, fortsätter Rothstein sina anklagelser. ”Staten kan inte fortsätta stödja Eva Lundgrens stolligheter” (Rothstein & Morhed 2005b) och ”Fusk, på vanlig svenska” (Rothstein & Morhed 2005c).

Uppsala universitets rektor beslutade den 6 juni 2005 om att Eva Lundgren, som ett första steg, skulle granskas för misstänkt vetenskaplig ohederlighet av två granskare som universitetet tillsatte (se ”Hvem farer med osanning”, *Morgenbladet* 12 augusti 2005, för en redogörelse för turerna kring hur granskningen av Lundgren kom att beslutas). Efter det följde fortsatta angrepp mot Lundgren från Bo Rothsteins sida (Rothstein 2006, 2007).

Kritik mot medial logik

I Norge tycks det som sker med Lundgren efter *Könskriget* debatteras på ett mer nyanserat sätt än i Sverige. Kritiska röster hörs i alla fall angående beslutet att granska Lundgren. Två forskare uttalar sig i *Morgenbladet*, kriminolog Liv Finnstad och idrottssociolog Gerd von der Lippe:

När Lundgren säger att detta handlar om forskningsfrihet på ett mer allmänt plan har hon en poäng, säger Finnstad. Också hon menar att det finns goda skäl för att sätta frågetecken kring att granskningen sätts i verket omedelbart efter ett teveprogram. [...] Regin i denna granskning sker på tabloida premisser, inte akademiska, säger von der Lippe. Metodval och perspektiv kan man alltid diskutera, men sättet diskussionen har förts på här har inte varit akademien värdigt, menar hon. (*Morgenbladet* 22 juli 2005, min översättning)

I artikeln får Rothstein kritik av von der Lippe för sin inbladning i saken.

Processen kring Eva Lundgren är regisserad av Bo Rothstein som är professor i statsvetenskap i Göteborg. Han är känd för sin känsloladdade kritik av feministiska forskare [...]. (*Morgenbladet* 22 juli 2005, min översättning)

Men Rothstein slår ifrån sig. Han hade inget med granskningen av Lundgren att göra.

Jag blev däremot efter att programmet sändes tillfrågad av ledningen för Uppsala universitet om jag ville delta vid ett seminarium där Eva Lundgrens forskning skulle granskas, något jag tackade nej till. [...] Handlar däremot kritiken om vad som på svenska kallas ”oredlighet i forskningen” skall det granskas efter särskilda rutiner av universitetet och av Vetenskapsrådet, och det är detta som Uppsala universitet har beslutat om att göra. Inte heller i detta kommer jag att vara inblandad. Det hade varit på sin plats och förenligt med god journalistik om *Morgenbladet* kontrollerade fakta innan de trycker osanna påståenden. (*Morgenbladet* 22 juli 2005 min översättning)

Jag tolkar strategin som att Rothstein behöver distansera sig – här talar respekterade forskare om hans medverkan till en ”tabloid logik” och metoder ”ovärdiga akademien”. Hans strategi blir att förneka sina egna ord och inblandning i saken. Det kommer inte att vara enda gången Bo Rothstein gör det när en utomstående kritisk blick lyfter hans modus till allmän beskådan, när immuniteten utmanas.

Slagen dam – fusk och falska slutsatser?

För att visa på problemen med Rothsteins kritik av Lundgren kommer jag, liksom i fallet Sigbrit Franke, att behöva stanna vid den kritik han framför lite mer konkret. Här berör jag av utrymmesskäl bara kritiken mot *Slagen dam*, den stora omfångsundersökning om mäns våld mot kvinnor som Lundgren ansvarade för och som var ett centralt verk i den granskning som universitetet beslutade om (Lundgren med flera 2001). *Slagen dam* var den första vetenskapliga studien i sitt slag i Sverige. Den byggde på en omfattande enkät skickad till 10 000 kvinnor bosatta i Sverige i åldern 18–64 år.

...eller en slarvig statsvetare?

Bo Rothstein var aktiv innan, under och efter granskningsförfarandet med att debattera det han menade var allvarliga brister, ja misstänkt oredlighet, i *Slagen dam* (se till exempel Rothstein 2005a, 2006, 2007; se också Westerstrand 2010, 2012). Han återkom till två saker: Dels det resultat som han kallade ett uttryck för ”våldets normaliseringsprocess”, dels *Slagen dams* siffra för våldserfarenheter totalt, 46 procent.

Ett problem är att kritiken var baserad på felläsningar. För det första förväxlade Bo Rothstein begreppet *våldets normaliseringsprocess* med vissa fynd som presenteras i *Slagen dam*. Våldets normaliseringsprocess är en analytisk modell för att beskriva hur dynamiken i en våldsrelation kan se ut, ur mannens och kvinnans perspektiv (Lundgren 2004). I *Slagen dam* presenteras – vilket är något helt annat – uppgifterna att majoriteten av de våldsutsatta kvinnorna uppger att våldet mot dem hade utövats av män som kan beskrivas i termer av social normalitet. Det vill säga, de har ett arbete, missbrukar inte och är till största delen födda i Sverige. Bo Rothstein menade dock att det var det senare resonemanget som betecknade våldets normaliseringsprocess.

Ytterligare felaktigheter i hans läsning rörde studiens totalresultat. I *Slagen dam* talas om att *46 procent av kvinnorna uppger att de någon gång blivit våldsutsatta*. Det vill säga: sedan 15-årsdagen, alla relationer, alla typer av våld. Bo Rothstein återgav detta som att:

Eva Lundgren och kretsen kring henne har länge hävdat att de har belägg för att nästan hälften, 47 procent [sic!], av kvinnorna utsätts för våld av sina manliga partners.
(Rothstein 2007)

Precis som i tidigare utspel ville han att Lundgren skulle granskas för bland andra dessa, som han menade, felaktigheter i forskningen.

Den granskning som universitetet beslutade om slutade i att Lundgren friades från anklagelserna. Eva Lundgrens namn och hennes verk som professor var dock slagna i spillror. En synnerligen produktiv och för våldsutsatta kvinnor central forskare hade stoppats. Bo Rothstein återkom efter friandet på DN-debatt med kravet att Vetenskapsrådet

skulle ges i uppdrag att gå vidare för att finna oegentligheter i Lundgrens forskning. Eftersom så inte skedde menade Rothstein att Uppsala universitet borde läggas ner. Raljerande skrev han om ”Fusksala universitet” (Rothstein 2007) och hur universitetet förvandlats till ett kunskapsfientligt och politiskt korrekt säte. Det sista utspelet gjorde han för övrigt tillsammans med professor Arne Jarrick. Arne Jarrick har likt Bo Rothstein skrivit en bok om kunskap och akademi. Närmare bestämt om hur människor kan ha svårt att ta till sig kunskap som inte stämmer överens med deras egna uppfattningar, *Det finns inga häxor – En bok om kunskap* (Jarrick 2017).

Inte bara god utan även skicklig...

Bo Rothstein hade redan tidigare, under försöken att få Thomas Östros att inskrida mot Sigbrit Franke för Högscoleverkets rapport om särbehandling på rund av kön, fört fram att han själv har en framstående kompetens på det statistiska området. Detta som en reaktion på de fel som Franke påtalade att hans läsning av Högscoleverkets rapport innehöll:

Jag skulle naturligtvis aldrig ha publicerat någon kritik av hennes undersökning om jag inte kontrollerat saken mycket noggrant. Franke tycks glömma att jag arbetar vid den samhällsvetenskapliga forskningsinstitution i landet som förmodligen har störst erfarenhet av att syssla med denna sorts undersökningar. (Rothstein 2004).

I en artikel med statistisk metod som grund har tre unga forskare studerat (bland annat) den kritik som Bo Rothstein framfört mot studien. Forskarna Olle Folke, Johanna Rickne och doktorand Petra Ornstein sammanfattar sitt resultat under rubriken ”Slarviga slag mot Slagen dam”, på hemsidan www.ekonomista.se (Folke med flera 2013).

De tre författarna menar att kritiken mot *Slagen dams* metod och resultat bygger på slarviga/stereotypa läsningar som inte respekterar forskningens valda utgångspunkter, det som också brukar kallas lärofriheten. De tillbakavisar Rothsteins kritik. Men, säger de tre:

Enstaka vetenskapliga bidrag i en forskargärning ska inte heller ligga till grund för helhetsbilden av en forskares kompetens. Därför borde inte heller bristerna i granskningens analys och tolkningen av dess resultat utgöra en grund för att bedöma [...] Bo Rothsteins kompetens som statsvetare. Vi hoppas också att framtiden innehåller en mer respektfull inställning till varandras arbete inom professorskollegiet, oavsett om man tillhör olika discipliner. (Folke med flera 2013)

Istället för att gå i svaromål i sak – det är tung kritik de tre riktar mot sin äldre kollega – valde Rothstein en annan väg. Han hävdade, som i den norska debatten, att han aldrig hade kritiserat *Slagen dam*. Forskarna Olle Folke och Johanna Rickne samt doktorand Petra Ornstein replikerade:

Det känns bra att det nu är utrett att ingen av den tidigare kritiken som du riktat mot Eva Lundgren gällde Slagen dam. Men varför har vi fått den uppfattningen? Antagligen för att du själv skriver det ordgrant, exempelvis i din debattartikel med Arne Jarrick. Vi citerar:

”Under många år har genusforskaren Eva Lundgren och kretsen kring henne hävdad att de har vetenskapliga belägg dels för att nästan hälften (47%) av alla kvinnor i Sverige utsätts för våld av män, huvudsakligen då av sina manliga partners. Dels att det inte är någon skillnad mellan de män som utövar våld mot sina kvinnliga partners och de som inte gör så. Det sistnämnda har man kallat ’våldets normaliseringsprocess’. Dessa båda teser... har fått ett mycket stort genomslag i svensk politik. Rapporten (betitlad Slagen dam) har beställts och bekostats av en statlig myndighet (som också sett till att den fått internationell spridning genom att bekosta att den getts ut på engelska)” (Folke med flera 2013 i kommentarsfältet på www.ekonomistas.se).

Bo Rothstein svarar:

Olle Folcke [sic!], Johanna Rickne och Petra Ornstein (FRO) kan uppenbart inte läsa innantill. [...] jag har vad jag vet aldrig använt termen ”våldets normaliseringsprocess” eller diskuterat denna del av Lundgrens teori – vad jag ifrågasatt har varit de slutsatser hon dragit från sina kvalitativa studier (Rothstein 2013, i kommentarsfältet på www.ekonomistas.se).

Vet inte Bo Rothstein själv – eller tror sig slipa behöva ta ansvar för – vad han skriver? Dialogen mellan Rothstein och de unga forskarna fortsatte på hemsidan. Rothstein ville inte kännas vid sina egna felaktiga ord och anklagelser men hans svar är samtidigt fortsatt fulla av angrepp mot Lundgren. Till sist stängde moderatören av kommentarsfunktionen. Innan dess hade dock forskartrion som försöker diskutera Bo Rothsteins kritik med Bo Rothstein själv gjort flera markeringar, bland annat följande:

Vi förstår inte varför du hänger upp dig på att vår granskning av granskningen av Slagen Dam måste handla om Eva Lundgren personligen. (Folke med flera 2013 i kommentarsfältet på www.ekonomistas.se)

Vad gällde Eva Lundgren gick Bo Rothstein långt för att tillse att universitetet skulle ingripa mot henne, och efter att de gjort det, även Vetenskapsrådet. Lundgren friades från alla anklagelser om ohederlighet men har ändå fått leva med den stämpel Bo Rothstein (bland flera) kämpade för att sätta på hennes forskning. Lundgren såg sig tvingad att avsluta sin anställning vid Uppsala universitet och hennes forskningsavdelning stängdes. En central forskningsmiljö rörande kön och våld försvann därmed från akademien, och mycket kunskap om mäns våld mot kvinnor med den.

Lisbeth Larsson

Nästa kvinnliga professor (inom temat för den här artikeln) att angripas av Bo Rothstein efter att Lundgren friats från anklagelserna om ”fusk på ren svenska” var Lisbeth Larsson. Larsson var vid tiden professor i litteraturvetenskap vid Göteborgs universitet. I *Göteborgs-Posten* hade humanioras ställning i svenskt högskoleväsende debatterats och i denna debatt kom ett inlägg från Bo Rothstein, mot Lisbeth Larsson, tillika ledamot i Vetenskapsrådets bedömningskommitté för humaniora (Rothstein 2010a). Med hänvisning till denna position bygger Bo Rothstein upp dramaturgin i sin artikel:

Vetenskapsrådet (VR) är nämligen den i särklass viktigaste finansiären av humanistisk forskning i Sverige. För det andra består VR:s styrelse till största delen av personer som väljs av forskarsamhället själv. Styrelsen är dessutom kanske den viktigaste företrädaren för hela forskarsamhället gentemot statsmakterna. Min poäng är att man därmed kan ta temperaturen på tillståndet inom svensk humaniora genom att se vem man valt att utse till denna grannliga uppgift och vilka forskningspolitiska ståndpunkter denna person har framfört i den offentliga debatten. (Rothstein 2010a)

Liksom i angreppet på Franke accelererar texten hastigt men diffust på temat Lisbeth Larssons usla karaktär som forskare: ”Det finns enligt Lisbeth Larsson inget att invända mot att de resultat politikerna beställer skall de också få.” (Rothstein 2010a) Rothstein kungör också att litteraturprofessorn Larsson har en svag internationell publikationslista (se också Rothstein 2008, i tidskriften *Axxess*, där kritiken framförs en första gång och där Rothstein kontextlöst hoppar mellan olika debatter och forum, mellan 1995 och 2008, bland annat med återgivande av vad andra sagt att Larsson har sagt).

Femton kollegor till Larsson besvarade Bo Rothsteins artikel. De betecknade hans text som ”i grund och botten ett personangrepp” (Johansson med flera 2010).

* * *

Utöver allvarliga sakfel, obalanserade anklagelser om rensning och historierevisionistiska agendor, rent förryckta tolkningar av genusforskande kvinnors arbeten, och direkt förnekande av saker han själv skrivit, märks missförstånd hos Rothstein som olika journalister uppmärksammar. Nina Lekander påpekar till exempel att Bo Rothstein inte verkar förstå den klassiska feministiska devisen ”Det personliga är politiskt” (Lekander 1996). I en artikel apropå firandet av 8 mars skriver Rothstein att

feminismens huvudidé att ”det personliga ska vara politiskt” är fullständigt misslyckad. Som dessa exempel visar finns det ingen som helst förståelse för att någon blandar ihop sina personliga affärer och hänsynstaganden med sitt offentliga ämbete. (Rothstein 1996)

Bo Rothsteins oförmåga att läsa genusforskarens arbeten och förhålla sig sakligt till dem är lätt att dokumentera. Men trots felläsningar och interventioner i forskarens arbeten med krav på disciplinära åtgärder har han givits en position som en ”skicklig forskare” och en ”omutlig försvarare av vetenskapens frihet”. I den avslutande delen av artikeln ska jag diskutera hur detta till synes paradoxala förhållande kan förstås.

Institutionell immunitet

– Menar du att Bo Rothstein har fel?

Orden är rektor Bo Sundqvists när han ringer och meddelar professor Eva Lundgren att hon ska granskas av Uppsala universitet för misstänkt vetenskaplig ohederlighet. Lundgren ringer chockad till mig efter detta samtal och återger repliken. Frågan är, som Lundgren uppfattar den, retorisk och i min tolkning betecknar den den ställning Rothstein nått som ”sanningssägare” om genusforskningen, med en åtföljande

immunitet. En röst som inte kan ha fel. Några år tidigare hade Jan Guillou uttryckt liknande tankar om det absurda i att ifrågasätta Rothsteins utspel som annat än legitima.

En person som likt Hirdman finner [Bo Rothsteins] formuleringar som ”groteskt påhittade skrönor och förfalskade påhopp” är uppenbarligen inte vid sina sunda vätskor.

(Guillou 2002)

Utöver tanken att Bo Rothstein inte kan ha fel har vi också hört att rektor Bo Sundqvist uttryckt uppfattningen: ”Bosse är oförsämd men rolig!” Omdömet återkommer genom åren. Bo Rothstein sägs vara en debattör med ”temperament”, ”en fritänkare”, en som ”svär i kyrkan” (Åberg 2008). Till detta kommer bilden av honom som ”en modig försvarare av forskningen”. Han prisas av ledarsidorna som en frisk och behövd fläkt i debatten och han har (hör och häpna) själv skrivit en bok om sin roll som ”whistleblower” i akademien (Rothstein 2008).

Det sagda visar, menar jag, hur institutionell immunitet verkar konkret: Den erbjuder en gränslöshet som upphäver paradoxer och döljer ageranden, med stora ytor – mediala, argumentationsmässiga – att förfoga över som följd.

I immuniteten ryms ”det höga” – ett föreställt vetenskapligt kunnande knutet till titeln professor – såväl som ”det låga” – medvetna ironier, oförsämdheter och ”retsamhet”. Den immune tillåts dölja rena felaktigheter och absurda läsningar bakom ”ett friskt humör”, att han ”svär i kyrkan”, är ”en retsticka”. Den immunes ställning som utmanare av det som uppfattas som etablerade sanningar fritar honom från kravet att själv hålla sig till sanningen.

Den immune kan framträda som ”modig försvarare av forskningen” – till och med skriva en bok om saken – samtidigt som han förordar, och konkret driver igenom, disciplinära åtgärder mot sina antagonister istället för akademisk debatt.

Immuniteten tycks också ge möjligheten att nyttja flera arenor: Den immune har sin självklara plats i det offentliga men han tar också personliga kanaler i bruk. Han skickar mejl och är involverad i ständiga kontaktförsök, däribland mot doktorander, utanför arbetstid. Han kommunicerar, och agerar påtryckande med stöd av sin titel och position, i det öppna och i det dolda, med ständiga krav på respons från och kontakt med sina motparter.

Den immunes ställning görs också starkare av att gränser tänjs eller till och med överträds. Regelbrott inom institutionens ramar – att inte vara saklig, att inte lita till akademins verktyg – tolkas som ett positivt risktagande gentemot de givna ramarna – som bevakas av ”eliten”, de ”felaktiga”. Ett exempel är hur Bo Rothsteins inspel omtolkas till beskedlig kritik trots att de är fulla av värdeord, tankar om förföljelse och starka anklagelser. Den immune kan dominera debattens arenor men ändå uppfattas som den evige outsiders. Dessa omtolkningar ger den immune ett stort handlingsutrymme – och krymper samtidigt andras.

Professor Lars Lönnroth ger en träffande, om än oavsiktlig, bild av immunitetens verkan. Han talar om den kamp som rasat i DN:s spalter

mellan statsvetarprofessorn Bo Rothstein och den av utbildningsetablissemangen starkt favoriserade genusprofessorn och feministen Yvonne Hirdman [...]. Om Rothstein hade

varit en vanlig genomsnittspröfessor, skulle han redan nu varit både uträknad och utbuad för sin brist på politisk korrekthet. Tråkigt nog för Hirdman åtnjuter dock hennes vedersakare i detta fall en stark position både i medierna och det internationella forskarsamhället. (Lönnroth 2002)

Institutionellt ansvar, kön och akademi

Om Bo Rothstein kan påräkna institutionell immunitet vill jag kalla den ram som de kvinnliga genusforskande professorernas agerande tolkas inom som betecknad av *institutionellt ansvar*. I kontrast till de ytor på vilka den institutionellt immune rör sig präglas kvinnoforskarnas utrymme av *formalism* och en *presumtion om privilegier* – liksom en *brist på generositet*. De tolkas bokstavligen och strängt och de länkas genomgående till ”makten”. Utrymmet för att angripa dem är därmed stort samtidigt som ytorna för dem att uttala sig och svara på blir små (exempelvis får de publicera sina repliker i andra fora än där kritiken framförts, se Eduards samt Hirdman 2002). Om vi tänker institutionaliserad immunitet/ansvar som könade begrepp kan vi också se intressanta mönster i materialet.

Att akademien kan utöva en enorm lockelse på män och att den är laddad med potens skildras i en nyligen utgiven roman av professor i litteraturvetenskap Ebba Witt-Brattström. Hon tecknar i romanen *Århundradets kärlekskrig* ett heterosexuellt äktenskap i sammanbrott – i krig (Witt-Brattström 2016). Romanen är en uppgörelse med ett liv i våldsutsatthet där mannen gradvis tagit plats ovan kvinnan och med övermannens rätt brukat och missbrukat henne. Witt-Brattström och en av Svenska Akademiens profiler Horace Engdal hade året innan separerat.

I romanen riktar författaren udden mot den manliga bastion av lärt tänkande som romanens ”Han” praktiserar och som utgör akademiens hjärta enligt henne. Den status och makt ”Han” utvinner ur sin post i ”Styrelsen” och som är förknippad med titlar och kunskapsproduktion, förklarar henne ogiltig. Hon blir ett objekt.

Bo Rothstein är, likt Witt-Brattströms tidigare make, placerad i en akademis absoluta topp: i toppen av universitetsvärlden. Det sägs ofta om honom och han framhåller det inte sällan själv.

Jag kan bara konstatera att när universitetsledningen förra året av en av de stora forskningsstiftelserna ombads föreslå sina fyra mest framstående forskare ansågs jag tillhöra denna grupp. (Rothstein 2010, svar till Lisbeth Larsson)

Rothstein sitter även i Kungliga Vetenskapsakademien liksom i ett antal inflytelserika nämnder och råd.

Att Bo Rothstein har haft det bra, trivts och frodats i akademien framgår också av den häftiga kritik han ger Karin Widerberg för hennes berättelse om sina år i samma miljöer:

Din beskrivning av dina minnen av hur det har varit för dig att vara kvinna inom akademien är ju en utomordentligt sorglig historia. Du berättar hur du blivit alltigenom kränkt, ignorerad, ifrågasatt och trakasserad. Om och om igen skriver du hur rädd för män du varit och är, och hur denna rädsla påverkat dig negativt på allehanda sätt. (Rothstein 1996a)

Ställd inför Widerbergs berättelse känner sig Rothstein ”direkt förolämpad och personligen kränkt” och han fortsätter ”var övertygad om att jag inte är beredd att ge med mig en millimeter i detta” (Rothstein 1996a). Själv har han nämligen i akademien ”haft makalösa mängder med kul” (Rothstein 1996a). Bo Rothsteins erfarenheter av att agera frispråkigt (eller vårdslöst) inom den akademiska debatten är också de goda:

Många tror att en kritiker får en massa ovänner, men jag har mycket bra relationer till mina kollegor! (skratt). (Intervju i *Forskning & Framsteg*, Höjer 2010)

Det är alltså mycket olika bilder av vad akademien ger till och gör med människor som Bo Rothstein och Karin Widerberg tecknar, liksom Witt-Brattströms ”Hon” och ”Han”, ger. Bo Rothstein går systematiskt till hårt angrepp mot kvinnors försök att teckna dessa ”andra” erfarenheter med forskningens ord och redskap.

Kvinnor varken kan eller får?

Vad gäller Ebba Witt-Brattström, som själv på ett uppseendeväckande sätt undgått att hamna i skottgluggen för Bo Rothsteins angrepp på genusforskningen, märks som framhållits närheten mellan hennes skildring i *Århundredes kärlekskrig* och forskning gjord av två av dem som Rothstein angrep allra hårdast, Eva Lundgren och Karin Widerberg. Witt-Brattström gestaltar en våldsrelation där våldet normaliseras, med höga omkostnader för kvinnan, och den arena på vilken mannen blir man är bildningens, en akademi. Intressant är därför att medan Lundgren var som hårdast angripen av Rothstein och när universitetets granskning låg hotande över henne, valde Ebba Witt-Brattström att skriva ett distanserande inlägg på DN-debatt mot den sorts feminism som Lundgren ansågs personifiera. Under rubriken ”Visst är svenska män bra” – tio år innan den uppslitande skilsmässan och boken om ”Hon” och ”Han” – skriver Witt-Brattström:

I Konsumkön får jag frågan om också Fi menar att alla män våldtar eller ingår i satanistiska pedofilnätverk! Meddelar härmed att Feministiskt initiativ inte är av den åsikten. Citera mig gärna. [...] Självklart är män som misshandlar och våldtar undantag. (Witt-Brattström 2005)

Yvonne Hirdman väljer vid tiden att också hon distansera sig från Eva Lundgren. I en intervju i den norska tidningen *Aftenposten* säger Hirdman om Lundgren att ”henne kan ni faktiskt få tillbaka”, efter att ha omtalat Lundgrens forskning i starkt kritiska ordalag (Økland 2006).

Att ge varandra privilegiet att tolkas som ”oförsämnda men kul”, ”friska fläktar” eller kanske till och med ”utmanande”, ”höprofilerade” eller ”temperamentsfulla” forskare tycks inte aktuellt mellan, eller gentemot, kvinnor. Det institutionella ansvaret rymmer inte dylika ytor. Hirdman ansågs mest ha begått ett övertramp – betett sig gränslöst – i debatten med Rothstein, Sigbrit Franke tolkas som aggressiv och Hirdman och Witt-Brattström tar avstånd från Eva Lundgren. Sociologen Åsa Eldén visar i artikeln ”Är du rimlig lilla feminist?” hur stigmatisering verkar bland kvinnorna i kampen om genusforskningens legitimitet (Eldén 2007). Det tycks angeläget att distansera sig

från kvinnor som stämplats som ”extrema” för att behålla sin position som kvinnlig forskare med trovärdighet.

Bo Rothstein däremot kallas ”oförskämnd men rolig”, en ”frisk fläkt”. Han behåller, ja stärker, sin ställning som en av akademins främsta forskare genom att gå utanför de ramar som akademien satt. Immunitetens verkan är kraftfull och krymper samtidigt de ramar inom vilka de genusforskande kvinnorna verkar.

Processen i fokus

De tre forskare som studerat Bo Rothsteins kritik av *Slagen dam* pekar på allvarliga brister i analys och tolkning (Folke med flera 2013). I den här artikeln visar jag att det inte rör sig om ett enstaka bidrag eller inspel i debatten. Visselblåsaren Bo Rothstein visar sig tvärt om, när hans argument och metoder skärskådas, ha en rättfångares pipa. Men de frågor Bo Rothsteins modus väcker stannar inte vid honom själv som forskare. Det är processerna där enskilda forskarröster ges institutionell immunitet som är viktiga att studera. Likaså är det viktigt att undersöka hur dessa processer är länkade till könade aspekter.

Ett närliggande exempel är den kultur som omgärdade kirurgen Paolo Macchiarini. Macchiarini verkade inom medicinen, ett prestigetungt, könat fält (Eriksson 2003). Han var en erkänt skicklig kirurg men rollen som läkare och forskare hanterade han inte. Ändå kunde Macchiarini bedriva sin högst farliga verksamhet under flera år. Starka intressen och prestigetänkande omgärdade honom och kritik fäste inte (Winberg 2016). Med de redskap jag utvecklat här kan sägas att Paolo Macchiarini åtnjöt en form av institutionell immunitet. Exemplet visar hur farligt detta är och understryker vikten av att motverka immunitetsskapande processer.

Immunitetens gränser

Som märks står Rothsteins självklara ställning som ”whistleblower” och ”skicklig forskare” – det vill säga som immun – svagare i möte med vissa arenor: Norska forskare uttryckte avståndstagande till den granskningsprocess han var med och drev fram mot Eva Lundgren och unga (modiga) forskare inom det statsvetenskapliga fältet har reagerat på det de kallar slarviga slag mot andras forskning från Rothstein och hur han angriper forskande kollegor som personer. Rothstein själv har svarat med att neka till sina egna ord, men också med att gå till angrepp mot bloggar och alternativa media där kritiska inlägg utanför de stora tidningarnas kanaler utmanar hans ställning i debatten.

Intressant är därför att Bo Rothstein under sensommaren 2017 sa upp sig från en professur vid det prestigefyllda Oxford University och återvände till Sverige och Göteborgs universitet. Uppsägningen väckte frågor, inte minst eftersom de skäl han angav framstod som oklara.

Rothstein hade sedan januari 2016 innehaft en professur kallad Blavatnik chair of government and public policy, uppkallade efter den ukrainskfödde oligarken Leonid Blavatnik som donerat stora summor till universitetet. Nu sa Rothstein att han inte kunde arbeta kvar på grund av vad han menade var otillständiga kopplingar mellan Blavatnik och Donald Trump i form av donationer från den förre till den senares kampanj i det amerikanska presidentvalet (Lindkvist 2017). Beslutet väckte undran då några donationer inte kunde hittas, men väl pengar skänkta till en opolitisk kommitté

som sedan 1901 ansvarat för insvärandet av nyvalda presidenter (Farand 2017; Weaver och Bengtsson 2017; Lindkvist 2017; Larsson 2017; Good Non Profit 2017).

Däremot hade Blavatniks tidigare donationer till Oxford, innan Rothstein accepterade professuren med hans namn, kritiserats av ett 20-tal forskare och människorättsaktivister. Detta på grund av Blavatniks inblandning i ryska olje- och gasaffärer. ”We insist that the university should stop selling its reputation and prestige to Putin’s associates”, skrev de i ett öppet protestbrev (Zaslavskiy med flera 2015). Saken kommenterades i *Svenska Dagbladet*:

Att Blavatniks donation 2010 till Oxford var kontroversiell är ganska självklart – men det måste Rothstein väl känt till när han 2016 accepterade en professur där. (Larsson 2017)

Ytterligare förvåning väcker Rothsteins beslut när det universitet han valde att återvända till – Göteborgs universitet – just hade utretts för en omfattande verksamhet med olagliga tjänsteställningar och till följd av detta fått allvarlig kritik av Universitetskanslersämbetet, UKÄ, och satts under särskild tillsyn. I sitt beslut skriver UKÄ:

Som framkommit ovan har Göteborgs universitet, i ett stort antal fall som sträcker sig över en lång tid, inte informerat om lediga anställningar, vilket strider mot 6 § anställningsförordningen. Det kan ifrågasättas om universitetet följt 12 kap. 5 § regeringsformen och 4 § LOA där det fastslås att vid anställning ska avseende fästas endast vid sakliga grunder såsom förtjänst och skicklighet. Universitetet har dessutom låtit tidsbegränsade anställningar övergå till tillsvidareanställningar med hänvisning till LAS, trots att det saknats förutsättningar att tillämpa den lagen. Eftersom universitetets agerande har omöjliggjort för andra att söka och få de aktuella anställningarna, måste detta även anses gå emot målsättningen att stimulera de anställdas möjlighet till rörlighet mellan olika lärosäten, som regeringen uttalat vid flera tillfällen (se t.ex. prop. 2009/10:149 s. 53–54).

Sammantaget finner Universitetskanslersämbetet att Göteborgs universitet förtjänar allvarlig kritik på grund av den felaktiga rättstillämpningen. (UKÄ Beslut 2017-05-16, Dnr 31-00471-15)

Om detta har korruptionsforskaren Bo Rothstein inte skrivit en rad, vad jag har kunnat hitta i tidningarna. Rent pikant – eller väldigt sorgligt – är därför att en av dem som var ansvarig prefekt vid dessa olagliga anställningar var Margareta Hallberg. Hallberg var en av de två forskare som åtog sig att granska Eva Lundgren i kölvattnet av Bo Rothsteins kontakter med Uppsala universitet. Hallberg var vidare den som tillsammans med Bo Rothstein hårdast drev att Lundgren skulle granskas av Vetenskapsrådet (UU:s diarium UNF/1023 2005 Doss E9).

Om vi ser Rothsteins beslut att säga upp sig från den prestigefulla professuren i Oxford och återvända till Sverige i ljuset av den immunitet som den svenska arenan har erbjudit honom, är det möjligt att tänka sig att en ny plats, därtill med högt ställda krav, omförhandlade de villkor han dittills verkat under i akademien? Var det bristen

på institutionell immunitet som förändrade Bo Rothsteins lust, eller till och med förmåga, att verka akademiskt? Fick en avlägsen donation bli halmstrået som skulle föra honom tillbaka till denna gränslösa, svenska, position från vilken han med den immunes status så länge fått verka? Det sagda talar i så fall för vikten av att universitetsväsendet präglas av cirkulation av tjänster och personer, inom och utom landet. Att verka i samma miljö över tid torde stärka processer där immuniteter skapas. Jag menar att vetenskapssamhället under alla omständigheter behöver skapa medvetenhet om de dynamiker som resulterar i institutionella immuniteter och hur dessa processer kopplas till kön, makt och vetande, liksom hur dessa processer kan utmanas.

2018 – den immune är åter

Under det att jag är i slutfasen av att författa den här artikeln är alltså Bo Rothstein tillbaka i svenskt medialt och akademiskt liv. Sedan återkomsten några månader tidigare har han fått fyra alster publicerade på DN-debatt (Rothstein 2017, 2018a,b,d) och ett i *Göteborgs-Posten* (Rothstein 2018c). Och stilen känns igen. En rubrik lyder ”Så lade forskarsamhället grunden för Trumpismen” (Rothstein 2018c). En annan av artiklarna omgärdas av händelser som gör att jag vill stanna konkret vid den, innan jag avslutar denna redan långa text. De ramar nästan överdrivet tydligt in de mönster jag ovan tecknat.

Texten handlar om #metoo-rörelsen, det vill säga det massiva vittnandet från kvinnor i Sverige om utsatthet för mäns sexuella våld, kränkningar och skrämmande beteenden i sina vardagar. Under rubriken ”Felaktig tolkning av metoo riskerar att skada tilliten” gör Rothstein den retoriska figur vi vant oss vid: Han målar upp en räddhågsen skara forskare som utgör en fara för forskningens kvalitet och samhällets utveckling och för sedan fram sig själv som den som vågar tala:

[V]ågar [forskarna] stå upp för politiskt obekväma forskningsresultat eller kröker man ryggen när de mediala stormarna drar fram? Har man kurage att påvisa logiska brister i makthavarnas analyser eller väljer man att ”yla med vargarna”? (Rothstein 2018b)

Han fortsätter: ”Ett rimligt test på ryggraden i det svenska forskarsamhället är hur man hanterar de problem i arbetslivet som metoo-kampanjen lyft fram” (Rothstein 2018b).

I *Slagen dam* finns ett kapitel ägnat sexuella trakasserier (inte enbart arbetslivet är inkluderat). I studien uppgav 65 procent av kvinnorna erfarenheter av att ha trakasserats sexuellt, var tredje kvinna – oavsett ålder – som studerade uppgav sådana erfarenheter under det senaste året (ej begränsat till högskolekontexten) (Lundgren med flera 2001: 64). Här fanns alltså forskning – och den bör kunna kvalificeras som politiskt obekvämt. Rothstein riktar istället kritik mot forskarsamhället för att inte ha lyft en annan studie, som visar på en låg omfattning av trakasserier, 1,6 procent av kvinnorna under en oviss tidsrymd. Att inte denna studie har nått uppmärksamhet menar Rothstein är tecken på feighet. ”Vi har med andra ord ett forskarsamhälle som inte har integritet nog för att lyfta fram forskningsresultat när de uppfattar dessa vara politiskt obekväma” (Rothstein 2018b).

I den brist på forskning Rothstein menar råder (en iakttagelse jag delar) gör han en egen beräkning över förekomsten av sexuella trakasserier. Som underlag för beräkningarna har han ställt några frågor på Facebook till en professor i matematisk statistik

rörande den studie han själv lyfter fram. Det resultat han når är att cirka 15 procent av kvinnorna har varit utsatta för vad de definierar som sexuella trakasserier någon gång under en 20-årsperiod. Han menar sig trygg i sin beräkning när han diskuterar saken på sin Facebooksida:

Modellantaganden har jag fått från Olle Häggström själv [se ovan] när jag för några månader sedan frågade honom hur man skulle resonera om detta. Som ni kan se [...] är hans egen "gissning" att man hamnar någonstans mellan 1,6% och 27,6. Och då blir det väl som jag skrev, runt 15%. (Rothstein citerad på Häggström hävdar, 2018)

Av citatet framgår att Bo Rothstein inte förstår skillnaden mellan "mitemellan" och "mellan". Professor Häggström vänder sig därför till honom med oro.

Det här var inte helt bra, Bo. Om du faktiskt på allvar tolkar något av det jag skrev på din FB den 27 november som stöd för din siffra 15% så ber jag härmed att å det bestämdaste få dementera detta.

Att "tillfråga en av landets främsta matematiska statistiker" är naturligtvis en god idé i sådana här sammanhang, men det hade varit en ännu bättre idé om du hade fullföljt den strategin lite ihärdigare innan du vände dig till DN Debatt. Du hade exempelvis kunnat fråga mig (a) huruvida medelvärdet mellan två ytterlighetspunkter automatiskt ger en rimlig uppskattning, och (b) huruvida kvantifieringarna "någonstans mellan 1,6% och 27,6%" och "runt 15%" är att betrakta som synonyma. Mitt svar hade blivit ett kraftfullt nej på båda frågorna. (Häggström hävdar, 2018)

Häggströms kommentar om Rothsteins misstag fick dock inte den effekt han kanske hade väntat. I linje med den bild som gradvis byggts upp kring den immune, att han inte kan ha fel, insisterar Bo Rothstein på att det är Häggström som borde rätta sig:

Olle, tråkigt att du inte vågar stå för vad du faktiskt skrev, eller åtminstone erkänna att du uttryckt dig på ett sätt som gjort min tolkning helt [sic!] av vad du skrev rimlig. [...] Modell 2 var 1,6 procent, modell var 27, 6 procent [sic!]. "Mellan" måste enligt svenskt språkbruk ses som en mittpunkt, och då hamnar man något under 15%. (Häggström hävdar, 2018)

Häggström återger utgången av utväxlingen:

Jag står för det jag skrev, Bo. Och är ärligt talat lite chockad över hur du valt att van-tolka detta. [...]

Där tog dessvärre diskussionen slut, i och med att Rothstein, tydligen en smula förnär-mad, valde att trycka på Facebooks avfjärrningsknapp. (Häggström hävdar, 2018)

Begripligt nog vill Häggström ge sin version av hur Rothstein tolkat hans utsagor och han kan vara i trygg förvissan om att läsaren inser det tokiga i Rothsteins sätt att räkna.

Samma förståelse öra har dock inte våldsforskningen haft, eller den genusforskning som Rothstein angripit (Fahlgren och Sjöstedt Landén 2014).

Intressant är därför att Haggström inleder den mycket kritiska bloggposten om hur Rothstein har förfarit med hans egen forskning med att slå fast att ”Bo Rothstein är med varje rimligt mått mätt en av Sveriges mest framstående statsvetare, och på tidningarnas debattsidor utgör han en frisk fläkt”. I enlighet med den institutionella immunitetens dynamik där gränslöshet är en grundbult men som maskeras av just bilden av en frisk fläkt, konstaterar sedan Haggström med lättsam ton att ”men ibland går det lite överstyr”. Som jag visat i den här artikeln är läget betydligt värre än så.

Immunitet, vetenskap och våld

I den här artikeln har jag använt och utvecklat begreppen institutionell immunitet och institutionellt ansvar i relation till den akademiska arenan och de samtal som äger rum i skärningsspelet mellan akademi och massmedia/samhällsdebatt. Som jag har visat verkar immuniteter i motsatt riktning mot vetenskapens kärnvärden. Jag ser immunitet/ansvar som verksamma dynamiker i en process som förlänar vissa personer ett vitt, närmast gränslöst, handlings- och debattutrymme och en obligatorisk legitimitet medan andra forskarröster görs ansvariga och tystas: De stängs in i nidsbilder och görs till bärare av negativa egenskaper: ”ideologistyrda”, ”manshatande” eller till och med ovärdiga som forskare. De nekats utrymme att presentera sina resultat eller att ens bemöta angrepp. Jag påstår att dessa processer tycks särskilt verkningsfulla – ha stark kulturell resonans – i relation till köns- och maktkritisk forskning.

Som empiriskt exempel har jag använt en central aktör inom debatten om forskning rörande kön och makt. Genom att visa på Bo Rothsteins brister som forskare och debattör i ljuset av den position som ”sanningssägare” han har förlänats i svensk offentlighet, har jag önskat göra den institutionella immunitetens politiska funktion tydlig. Jag har visat hur hans agerande skett inom en ram av gradvis förskjutna spelregler, på det att ett jämlikt samtal inte har kunnat föras om de frågor som påstås vara uppe till debatt. Vissa röster har stigmatiserats, vissa perspektiv ogiltiggjorts, vissa personer drivits bort, genom att reglerna för hur deras bidrag alls kan diskuteras har satts ur spel.

Det betyder dock inte att forskningsfältet som rör genus, kön och makt kan undgå ett kritiskt öga. Idéhistorikern Sara Edenheim resonerar i en modig text om metod och akribi inom det genusvetenskapliga fältet, om hur en ”den goda viljans feminism” ser ut att vara under utveckling och att den riskerar att skapa sina oreflekterade rum av ”rätt” – och ”fel” – sorts röster inom sina domäner (Edenheim 2017). Hennes text reser frågan om en effekt av den institutionalisering som genusvetenskapen genomgått (som för övrigt Bo Rothstein ironiskt nog stridit så hårt mot) kan vara att immuniteter och ansvarsdynamiker nu formerar sig också på dess område.

Till sist

Kanske var det immunitetens konsekvenser Karin Widerberg grep efter när hon tecknade det akademiska rummet för kvinnor som ett rum fyllt av smärta och sorg i sin bok *Kunskapens kön* (1995)? Som framgår av min artikel har den immune använt stora ytor för att uppvakta, markera och ständigt eftersöka de forskande kvinnorna. Meddelanden skickas och påstötningar görs i personliga fora. Samtidigt har tidningarnas debattsidor

givit rum för publicering av det ena oförsonliga angreppet efter det andra. De brister som funnits i kritiken har dock inte fallit tillbaka på avsändaren. Istället har de drabbat dem som utspelen riktats mot. Institutionell immunitet kan därmed också ses som ett instrument för utövande av ett slags institutionellt våld. Betraktat utifrån och över tid ter sig det utrymme Bo Rothstein givits och tagit sig, och de utspel han ägnat sig åt på dessa ytor, som inget mindre än ett övergrepp mot såväl enskilda forskare och det vetenskapliga fältet som sådant. Och likt dramaturgin som präglat krisen i Svenska Akademien, där kvinnor under våren 2018 fick lämna Akademien på grund av övergrepp och överträdelser som en man begått under många år, lyckades Bo Rothstein medverka till att en kvinnlig professor fick lämna sin stol i den svenska akademien. Att stora mediala aktörer som *Dagens Nyheter*, *Svenska Dagbladet*, *Göteborgs-Posten* och kvällstidningarna genom decennier på detta sätt har valt att skapa dessa enorma ytor för en person inom ramen för den beskrivna dynamiken är allvarligt och behöver diskuteras. Att akademien har understött dessa processer är sorgligt och oerhört.

Att en som åtnjuter immuniteten samtidigt finner de ytor som immuniteten öppnat som härliga, att de givit plats för att ha ”en utomordentlig massa kul”, är en fingervisning om vilka djupa intressen som står på spel. Likaså kan vi anta att många likt Bo Rothstein inte kommer att ”ge sig en millimeter” för att släppa dessa positioner ifrån sig.

När den här artikeln publiceras våren 2018 har jag därför precis beslutat att lämna akademien. Efter mångåriga försök att hitta en fast förankring sedan den forskningsmiljö jag tillhört upplöstes 2009 i spåren av Uppsala universitets granskning av Eva Lundgren, utförd av bland andra Margareta Hallberg och pådriven och använd av Bo Rothstein, ser jag inte den akademiska arenan som en möjlig plats för mig att verka på. Dess kottierier och formerande av immuniteter står i direkt motsättning till den sorts kritiska forskarröst jag har valt att vara. Likaså har jag nått vägs ände med att forska på aktuella teman som ständigt är under debatt men där media systematiskt genom åren nekat mig och den forskningsgren jag tillhör att bli röster i samtalet. Istället har de mediala aktörerna valt att ge ett obegränsat utrymme åt en person som Bo Rothstein att skapa och expandera en institutionell immunitet, med udden riktad mot köns- och våldsforskningen. I den alliansen är sanning, noggrannhet, anständighet och kunskap bespottade värden och bilderna av rätt och fel förvrängda i en maktens skrattpespegel. Det är inte mitt universitet.

– I’m leaving the table. I’m out of the game.

Referenser

OFFENTLIGT TRYCK

Prop. 1997/98:55 *Kvinnofrid*

SOU 1990:44 *Demokrati och makt i Sverige*, Maktutredningens huvudrapport

SOU 1995:60 *Kvinnofrid*

SOU 1995:110 *Viljan att veta och viljan att förstå*

SOU 1998:6 *Ty makten är din*

Dir 1994:102

BÖCKER OCH ARTIKLAR I VETENSKAPLIGA TIDSKRIFTER

Bourdieu, Pierre (1997) *Kultur och kritik: anföranden* [*Questions de sociologie*] (översättning Johan Stiernma) Göteborg: Daidalos.

Gardell, Mattias (2013) Antifeminism, kulturrasism och begäret efter renhet. Furumark, A. (red) *Att störa homogenitet* Lund: Nordic Academic Press, 177-190.

Edenheim, Sara (2017) Den goda viljans feminism – en kritisk analys av ett paradigm. *Tidskrift för genusvetenskap* 38(4).

Ekerwald, Hedvig (1996) Vem provocerades och varför? Om receptionen av Karin Widerbergs Kunskapens kön. *Kvinnovetenskaplig tidskrift* (3-4): 86-94.

Eldén, Åsa (2007) Är du rimlig lilla feminist? I Eldén och Westerstrand (red) *Guts and Glory! Festskrift till Eva Lundgren*. Uppsala: Uppsala universitet, 34-40.

Erikson, Josefina (2013) *Strider om mening En dynamisk frameanalys av den svenska sexköpslagen*. Uppsala: Acta Universitatis Uppsaliensis.

Eriksson, Kristina (2003) *Manligt läkarskap, kvinnliga läkare och normala kvinnor. Köns- och läkarskapande symbolik, metaforik och praktik*. Uppsala universitet.

Fahlgren, Siv, och Sjöstedt Landén, Angelika (2014) När genusforskningen blir ett hot mot jämställdheten: En diskursanalys av en debattartikel. *Tidskrift för genusvetenskap* 35(1): 7-26.

Hirdman, Yvonne (1989), (2000) *Att lägga livet till rätta*. Stockholm: Carlssons.

Holgersson, Charlotte (2013) Recruiting Managing Directors: Doing Homosexuality. *Gender, Work & Organization* 20(4): 454-466.

Jarrick, Arne (2017) *Det finns inga häxor – En bok om kunskap*. Stockholm: Weyer.

Jordansson, Birgitta (1999) *Jämställdhetspolitikens villkor. Politiska intentioner möten med den akademiska världen: exemplet "Thamprofessurerna"*. Rapport 99/1. Göteborg: Nationella Sekretariatet för Genusforskning.

Loseke, Donileen (2007) The Study of Identity as Cultural, Institutional, Organizational, and Personal Narratives: Theoretical and Empirical Integrations. *The Sociological Quarterly* 48(4): 661-688.

Lundgren, Eva, Heimer, G, Westerstrand, J. och Kalliokoski, A-M. (2001) *Slagen dam. Mäns våld mot kvinnor i jämställda Sverige*. Umeå: Brottsoffermyndigheten/Uppsala universitet.

Lundgren, Eva (2004) *Våldets normaliseringsprocess. Två parter, två strategier*. Stockholm: Riksorganisationen för kvinnojourer och tjejjourer i Sverige.

Rothstein, Bo (2008a) *Förargelseväckande beteende: om konsten att inte sitta stilla i båten*. Stockholm: SNS förlag.

Popova, Susanna (2004) *Elitfeministerna. Ett spel för galleriet*. Stockholm: Bonnier fakta.

Sarsons, Heather (2017) *Interpreting Signals in the Labor Market: Evidence from Medical Referrals*, https://scholar.harvard.edu/files/sarsons/files/sarsons_jmp.pdf [14 februari 2018].

Thörnqvist, Maria (2006) *Könspolitik på gränsen. Debatterna om varannan damernas och Thamprofessurerna*. Lund: Arkiv förlag.

Westerstrand, Jenny (2010) Kung slår dam. Våldsforskningsmetodologi i det jämställda Sverige. *Sociologisk forskning* (2-3): 5-34.

Widerberg, Karin (1995) *Kunskapens kön. Minnen, reflektioner och teori*. Stockholm: Norstedts.

Witt-Brattström, Ebba (2016) *Århundradets kärlekskrig*. Stockholm: Norstedts.

ARTIKLAR UR DAGS- OCH KVÄLLSPRESS SAMT ICKE VETENSKAPLIGA TIDSKRIFTER

- Abrahamsson, Maria (2005) Äntligen ska Eva Lundgren granskas. *Svenska Dagbladet* 11 juni 2005.
- Albertsson, Ann-Christine, Jönson, Gunilla och Torell, Lena (1994) Vi ser inte mannen som en fiende! *Göteborgs-Posten* 23 december 1994.
- Bredberg, Henrik (2007) Leve tvivlarna. *Sydsvenskan* 10 januari 2007.
- Carlberg, Ingrid (1994) Mellan såsen och övertiden. *Dagens Nyheter* 16 december 1994.
- Eduards, Maud, Hirdman, Yvonne och Wikander, Ulla (1994) Kvinnoforskning osynliggörs. *Dagens Nyheter* 12 december 1994.
- Ericsson, Per (2002) Nitad av makten. *Svenska Dagbladet* 20 juli 2002.
- Farand, Chloe (2017) Oxford University professor resigns over major donor's link to Donald Trump. *Independent* 27 augusti 2017.
- Flanagan, Andrew (2017) Political Donation By Warner Music Owner Leads To University Professor's Resignation. *The Record* 7 september 2017.
- Franke, Sigbrit (2004) Rothstein är kränkande. *Dagens Nyheter* 23 januari 2004.
- Forsman, Birgitta (2004) Bo Rothstein modig försvarare av forskningen. *Dagens Nyheter* 27 januari 2004.
- Garme, Cecilia (1997) Att lägga livet tillrätta. *Expressen* 1 september 1997.
- Guillou, Jan (2002) Kritiska män kallas tokiga kvinnohatare. *Aftonbladet* 22 juli 2002.
- Helseth, Hanne (2005) Extrem forskning? *Klassekampen* 23 juli 2005.
- Hirdman, Yvonne (1996) Att lägga Rothstein till rätta. *Svenska Dagbladet* 1 november 1996.
- Hirdman, Yvonne (2002) Ett illa dolt kvinnohat. *Dagens Nyheter* 14 juli 2002.
- Höjer, Henrik. (2010) En retsticka är jag nog. *Forskning & Framsteg* 2010(3).
- Johansson, Birgitta med flera (2010) Rothstein ogillar genusforskning. *Göteborgs-Posten* 27 augusti 2010.
- Knutson, Ulrika (2015) Hirdkvinnan. *Expressen* 7 mars 2015.
- Larsson, Janerik (2017) Rothsteins avsked till Oxford. *Svenska Dagbladet* 29 augusti 2017.
- Larsson, Leif (1994) Ministern som snubblade på eget grepp. *Västerbottenskuriren* 29 december 1994.
- Larsson, Lisbeth (2010) Grovt felaktig beskrivning. *Göteborgs-Posten* 28 augusti 2010.
- Lekander, Nina (1996) Kulan: Kön och politik. *Expressen* 7 mars 1996.
- Lindkvist, Hugo (2017) Statsvetaren Bo Rothstein avsäger sig sin professur i Oxford i Trumpprotest. *Dagens Nyheter* 28 augusti 2017.
- Lundgren, Eva (2007) Rothsteins smutskastning hot mot forskningen. *Dagens Nyheter* 28 augusti 2007.
- Lönnroth, Lars (2002) Ojämn kamp mot det nya forskningssystemet. *Dagens Nyheter* 26 juli 2002.
- Nordin, Svante (2000) Feministisk historieförfalskning. *Svenska Dagbladet* 19 december 2000.
- Ohlander, Ann-Sofie (1994) Visst kan män. *Aftonbladet* 21 december 1994.
- Rothstein, Bo (1994) Omvänd könsdiskriminering. *Aftonbladet* 16 december 1994.
- Rothstein, Bo (1995) Varför står hon så ensam? *Aftonbladet* 19 oktober 1995.
- Rothstein, Bo (1996a) Instängda i sitt kloster. *Dagens Nyheter* 12 januari 1996.
- Rothstein, Bo (1996b) Det livsfarliga egenintresset. *Aftonbladet* 5 mars 1996.
- Rothstein, Bo (1996c) Genusteori och kalla fakta. *Svenska Dagbladet* 19 okt 1996.
- Rothstein, Bo (2000) Inte alltid lika för alla. *Svenska Dagbladet* 27 maj 2000.
- Rothstein, Bo (2001a) Feministisk historieförfalskning. *Svenska Dagbladet* 8 januari 2001.
- Rothstein, Bo (2001b) Beklämmande politisk opportunism. *Svenska Dagbladet* 16 januari 2001.
- Rothstein, Bo (2002a) Generalangrepp mot kvinnliga genusforskare och lärare. Ni könstrakasserar manliga studenter. *Dagens Nyheter* 3 juli 2002.
- Rothstein, Bo (2002b) Genusforskarna håller inte måttet. *Dagens Nyheter* 18 juli 2002.
- Rothstein, Bo (2004a) Bedrövligt anti-intellektuellt taskspeleri. *Dagens Nyheter* 19 januari 2004.

- Rothstein, Bo (2004b) Thomas Östros bör agera mot Sigbrit Franke. *Dagens Nyheter* 27 januari 2004.
- Rothstein, Bo (2005a) Männerna diskrimineras av urartad feminism. *Dagens Nyheter* 6 mars 2005.
- Rothstein, Bo och Morhed, A-M. (2005b) Staten kan inte fortsätta stödja Eva Lundgrens stolligheter. *Dagens Nyheter* 3 juni 2005.
- Rothstein, Bo (2005c) Fusk, på vanlig svenska. *Dagens Nyheter* 14 juni 2005.
- Rothstein, Bo och Jarrick, A. (2006) Uppsala universitet friar sig själva. *Uppsala Nya Tidning* 22 januari 2006.
- Rothstein, Bo (2007) Omvandla Uppsala Universitet till ett "Statens institut för Reglerad Kunskapsproduktion". *Dagens Nyheter* 22 augusti 2007.
- Rothstein, Bo (2008b) Humanioras kris är självförvålad. *Axess Magasin* 2008(6).
- Rothstein, Bo (2010a) Humanisterna får skylla sig själva. *Göteborgs-Posten* 19 augusti 2010.
- Rothstein, Bo (2010b) Kritiska samtal leder framåt. *Göteborgs-Posten* 31 aug 2010.
- Rothstein, Bo och Bringselius, Louise (2017) Tillit till medarbetarna ökar både effektivitet och kvalitet. *Dagens Nyheter* 15 december 2017.
- Rothstein, Bo (2018a) Felaktig tolkning av metoo riskerar att skada tilliten. *Dagens Nyheter* 10 februari 2018.
- Rothstein, Bo (2018b) Så lade forskarsamhället grunden för Trumpismen. *Dagens Nyheter* 13 april 2018.
- Rothstein Bo och Arrhenius, Gustaf (2018c) Akademien måste räddas - börja om med nya ledamöter. *Göteborgs-Posten* 21 april 2018.
- Rothstein, Bo (2018d) Något av det mest bisarra jag har läst. *Dagens Nyheter* 23 april 2018.
- Tham, Carl (1996) Tham vill inte ingripa. *Svenska Dagbladet* 25 oktober 1996.
- Söderqvist, Jan (1994) Den nya kallhamrade feminismen. *Svenska Dagbladet* 23 december 1994.
- Söderqvist, Marie (2002) Genusforskaren tål inga men. *Expressen* 19 juli 2002.
- Weaver, Matthew och Bengtsson, Helena (2017) Oxford University professor quits Blavatnik school in Donald Trump protest. *The Guardian* 29 augusti 2017.
- Widerberg, Karin (1996) Även männen har sitt kön. *Dagens Nyheter* 13 januari 1996.
- Witt-Brattström, Ebba (2005) Visst är svenska män bra. *Dagens Nyheter* 28 maj 2005.
- Westerstrand, Jenny (2012) Konstig, isolerad, extrem. *Bang* 2012 (3-4).
- Zaslavskiy, Ilya med flera (2015) Oxford University must stop selling its reputation to Vladimir Putin's associates. *The Guardian* 3 november 2015.
- Åberg, Lars (2008) Egentligen är vi inte alls överens. *Göteborgs-Posten* 7 okt 2008.
- Åkesson, Bo (1994) Falsk insändare till GP blir fall för polisen. *Göteborgs-Posten* 28 december 1994.
- Økland, Ingunn (2006) Feminisme på avveier. *Aftenposten* 14 april 2006.
- Osignerade ledare
- Svenska Dagbladet* (2007) Professorn som vet. *Svenska Dagbladet* 29 januari 2007.
- Helsingborgs dagblad* (1996) Tankar i nya banor. *Helsingborgs dagblad* 14 oktober 1996.
- Göteborgs-Posten* (2002) Tyket. *Göteborgs-Posten* 21 juli 2002.
- Dagens Nyheter* (2004) [Ingen rubrik i elektroniska arkivet]. *Dagens Nyheter* 28 jan 2004.
- Morgenbladet* (2005) Hvem farer med osanning. *Morgenbladet* 12 augusti 2005.

ELEKTRONISKA KÄLLOR (SAMTLIGA BESÖKTA SENAST 24 MAJ 2018)

- Eduards, Maud (2002) DN-debatten om genusforskningen fortsätter. *Nyheter Göteborgs universitet*, 23 augusti 2002. https://www.gu.se/omuniversitetet/vision/likabehandling/Nyheter/Nyheter_detalj/dn-debatten-om-genusforskningen-fortsatter.cid917688
- Folke, Olle, Rickne, Johanna, Ornstein, Petra (2013) Slarviga slag mot Slagen dam. www.ekonomistas.se
- Good Non Profit (2017) Len Blatvatnik: Oligarch Stalked By Controversy Despite Philanthropy Business. <https://good-nonprofit.com/news/len-blatvatnik-oligarch-stalked-by-controversy-despite-philanthropy-business/12029/>

Hirdman, Yvonne (2002) Till alla genusteoretiskt intresserade. DN-debatten om genusforskningen fortsätter. Nyheter Göteborgs universitet, 23 augusti 2002. https://www.gu.se/omuniversitetet/vision/likabehandling/Nyheter/Nyheter_detalj//dn-debatten-om-genusforskningen-fortsatter.cid917688

Häggström, Olle (2018) Häggström hävdar. <http://haggstrom.blogspot.se/2018/02/meningsutbyte-med-bo-rothstein-om.html?m=1> [13 februari 2018].

Lundgren, Britta (2002) Britta Lundgren svarar på Bo Rothsteins kritik. Nyheter Göteborgs universitet 6 augusti 2002. https://www.gu.se/omuniversitetet/vision/likabehandling/Nyheter/Nyheter_detalj//britta-lundgren-svarar-pa-rothsteins-kritik.cid917499

Lundgren, Eva och Westerstrand, Jenny (2018) Journalistkåren har förtigit mäns våld mot kvinnor. *Svenska Dagbladet*, 21 januari 2018. <https://www.svd.se/journalistkaren-har-fortigit-mans-vald-mot-kvinnor>

Rolnik, Guy (2017) Bo Rothstein Explains Why He Resigned From Oxford Over Donor's Link to Donald Trump. <https://promarket.org/bo-rothstein-explains-resigned-oxford-donors-link-donald-trump/>

Rothstein, Bo http://www.rothstein.dinstudio.se/text1_2.html

Universitetskanslerämbetet (2017) Beslut 2017-05-16 Reg. Nr. 31-00471-15.

<http://academicrightswatch.se/wp-content/uploads/2017/05/juridiskt-beslut-2017-05-23-kritik-anstallningsarenden-gbg.pdf>

Winberg, Hans (2016) När elitism suddar ut gränsen mellan fusk och fakta. Lifetime.se Nyheter och perspektiv om vården, 16 september 2016 <https://www.life-time.se/kronikor/macchiarini-nar-elitismen-suddar-ut-gransen-mellan-fusk-och-fakta/>

TEVEPROGRAM

Könskriget (2005) Sveriges Television, två delar, 15 maj respektive 22 maj 2005.

OPUBLICERADE KÄLLOR

Botnedal, Kersti (2006) *Kunsten å tilsløre en personforfølgelse*. Opublicerat manus i författarens ägo.

UU:s diarium UNF/1023 2005 Doss E9

Westerstrand, Jenny (2004) I skottgluggen i medieskugga. Refuserad debattartikel, i författarens ägo.